

Міністерство внутрішніх справ України
Національна академія внутрішніх справ

Національна поліція України
Департамент стратегічних розслідувань

ПРОТИДІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ ОБ'ЄДНАНЬ В УКРАЇНІ

Збірник наукових праць

*До 5-ї річниці створення
Департаменту стратегічних розслідувань
Національної поліції України*

Укладачі:

Вознюк А. – доктор юридичних наук, професор,
завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем протидії
злочинності навчально-наукового інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ;

Копан О. – доктор юридичних наук, професор,
провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту
поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ

Рецензенти:

Бедриківський В. – кандидат юридичних наук,
Заслужений юрист України, провідний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності
навчально-наукового інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ;

Прокоф'єва-Янчиленко Д. – доктор юридичних наук,
старший дослідник, Заслужений юрист України,
керівник Міжвідомчого науково-дослідного центру
з проблем боротьби з організованою злочинністю
при Раді Національної безпеки і оборони України

*Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за їхню якість, а
також відсутність у них відомостей, що становлять
державну таємницю та службову інформацію, несуть автори.*

П86 **Протидія діяльності організованих злочинних об'єднань в Україні** [Текст] :
зб. наук. пр. / уклад.: А. Вознюк, О. Копан ; передм. Р. Сербина, А. Рубеля, Київ:
Видавництво «Норма права», 2025. 368 с.

ISBN 978-617-8306-26-7

Збірник наукових праць є потужним міждисциплінарним доробком, що охоплює ключові аспекти теорії, практики й методології протидії організованої злочинності в умовах сучасних викликів безпеці України.

На сторінках цього видання зібрано результати наукових досліджень провідних фахівців, зокрема щодо профілактики розбійних нападів із застосуванням зброї, кримінально-правової та кримінологічної характеристики злочинних організацій у сфері наркообігу, правового регулювання дій у межах спеціальних оперативних завдань, механізмів протидії інтернет-шахрайствам, а також діяльності транснаціональних кримінальних угруповань у сфері економіки. Особливу увагу приділено дослідженню діяльності організованих злочинних об'єднань та суб'єктів злочинного впливу, а також новітнім формам злочинності, що активізувалися в умовах воєнного стану.

Видання призначене для практичних працівників правоохоронних органів, науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, а також усіх, хто досліджує проблематику протидії організованої злочинності.

УДК 343.9.024-048.66(477)

Видавництво «Норма права» прагне сталого майбутнього для нашого бізнесу, наших читачів і нашої планети. У цьому виданні використано папір, сертифікований FSC® та PEFC™

ISBN 978-617-8306-26-7

© Національна академія внутрішніх справ, 2025
© Видавництво «Норма права», 2025

Зміст

Передмова 5

Оксана БРИСКОВСЬКА, Андрій ДОБРОСКОК
Попередження розбійних нападів на помешкання громадян, що вчиняють з використанням зброї. 8

Ігор БУДІК
Злочинні організації у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів: кримінально-правова та кримінологічна характеристика. . . . 25

Андрій ВОЗНЮК
Організація, сприяння в проведенні або участь у злочинному зібранні (сходці): підстави кримінальної відповідальності та практика правозастосування 58

Микола ГЕЛЕМЕЙ, Олександр КУРИЛЯК
Протидія організованим групам, що вчиняють незаконне переправлення осіб через державний кордон: закордонний досвід 90

Олександр КАЛИНОВСЬКИЙ
Проблемні аспекти кримінально-процесуального врегулювання виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності 117

Олексій КОПАН, Владислав МЕЛЬНИК
Сучасні тенденції регулювання боротьби з організованою злочинністю 136

Андрій КРИЖЕВСЬКИЙ, Денис ЛИСЕНКО
Окремі види інтернет-шахрайств, учинені організованими злочинними об'єднаннями під час воєнного стану 152

Валентина КРИЖНА
Напрями діяльності й особливості функціонування транснаціональних організованих злочинних угруповань у сфері економіки в Україні 169

<i>Ірина КУНДЕЛЬСЬКА</i> Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом організованою злочинністю через офшорні юрисдикції	190
<i>Юрій ЛУЦЕНКО, Анатолій ТАРАСЮК</i> Введення особи до організованої злочинної групи чи злочинної організації для виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття її злочинної діяльності: проблеми теорії та практики.	210
<i>Олена МАКСИМЕНКО, Олександр ХУТОРЯНСЬКИЙ</i> Актуальні проблеми групової злочинності неповнолітніх	229
<i>Артем НІКІТІН</i> Міжнародні стандарти у застосуванні заходів кримінально-правового характеру до учасників злочинних організацій та відповідність їм КК України	243
<i>Олександр ОКОЛИТ</i> Суб'єкти злочинного впливу в контексті кримінально-правової кваліфікації: поняття, ознаки, види	266
<i>Олександр СЕМЕНЮК</i> Участь неповнолітніх в організованих злочинних групах . . .	293
<i>Олег ТАРАСЕНКО</i> Протидія злочинним спільнотам в Україні: проблеми теорії та практики	322
<i>Дмитро ЦЕХАН, Руслан ЯЦКЕВИЧ</i> Встановлення та поширення злочинного впливу: окремі питання застосування кримінально-правових норм . . .	336
<i>Володимир ЮСУПОВ</i> Кримінальні татування членів організованих злочинних об'єднань: їх значення та можливості використання в розкритті злочинів	351

Передмова

В умовах сьогодення організована злочинність є одним із найсерйозніших викликів для державної безпеки, економічної стабільності та правопорядку. Це вкрай загрозливе та небезпечне для держави соціальне явище має міжрегіональний і транснаціональний характер, постійно змінює свої форми, набуває глобальних масштабів через упровадження сучасних технологій для маскуванню та реалізації протиправних дій, вирізняється високим рівнем конспірації, корупційними зв'язками та жорсткою ієрархічною структурою.

У сучасному світі організована злочинність, що становить складну систему організованих груп і злочинних організацій, залишається одним із найскладніших викликів для правоохоронних органів і суспільства загалом.

За період з 2020-го до 2024 року кількість злочинів, учинених організованими групами та злочинними організаціями (на основі відомостей щодо закінчених проваджень), збільшилася більше ніж удвічі: з 3595 випадків 2020 року до 7881 випадку 2024 року.

Унаслідок загострення соціально-економічної ситуації в державі існує фактична загроза подальшого розширення масштабів організованої злочинності. Зокрема, за 12 місяців 2024 року за матеріалами підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України було направлено до суду 254 кримінальні провадження стосовно організованих злочинних груп, з яких 45 – злочинні організації. Це становить 43,6 % від загальної кількості груп і злочинних організацій, виявлених органами Національної поліції України (583).

Серед викритих організованих груп і злочинних організацій 47 – пов'язані з незаконним обігом наркотиків, 34 – причетні до розкрадання бюджетних коштів, 30 – з корумпованими зв'язками, 29 – з міжрегіональними зв'язками, 24 – пов'язані з незаконним переправленням осіб через державний кордон України, 17 – сформовані на етнічній основі, 6 – із транснаціональними зв'язками.

За 2024 рік було встановлено 1116 осіб, що діяли в складі цих груп, з яких 274 – організатори, 783 – виконавці. До 385 осіб

застосовано як запобіжний захід взяття під варту, 185 – заставу, 216 – домашній арешт. Доведено їх причетність до 2150 кримінальних правопорушень, з яких 1543 – тяжкі й особливо тяжкі, а 295 – з ознаками корупції.

Правоохоронні органи України продовжують активну боротьбу із суб'єктами підвищеного злочинного впливу, зокрема «ворами в законі». 2024 року було повідомлено 42 підозри таким суб'єктам, а саме одному «вору в законі», 16 «смотрящим», 9 «кримінальним авторитетам», 6 «бродягам», 2 «положенцям».

У зв'язку з нарощенням фінансового й матеріального потенціалу організованої злочинності в її керівників і найактивніших учасників об'єктивно з'являється прагнення чинити вплив на владу та правоохоронні органи.

Модернізація форм і методів, які учасники організованих злочинних об'єднань застосовують для реалізації завдань кримінальних правопорушень, актуалізує необхідність подальшого вдосконалення діяльності всіх правоохоронних органів України, які протидіють організованій злочинності.

У дослідженнях, що містяться в пропонованому збірнику наукових праць, автори на підставі глибокого й системного вивчення питань кримінально-правової, кримінологічної та криміналістичної характеристик організованої злочинності виокремлюють низку нових її ознак.

З-поміж ключових завдань наукового видання слід визначити такі: оприлюднити результати наукових досліджень з проблематики протидії організованій злочинності, спонукати наукову спільноту до діалогу щодо методів і моделей протидії, а також механізмів активізації цієї роботи; поширити прогресивний досвід правоохоронної діяльності у відповідній сфері й інформувати зацікавлених осіб про вдосконалення нормативно-правової бази в цій сфері.

Тематична спрямованість збірника передбачає підвищення ефективності моніторингу й узагальнення стану протидії організованої злочинності. Саме для цього необхідні науково-аналітичні матеріали з питань: характеристики та протидії діяльності організованих злочинних об'єднань (організованих груп, злочинних організацій, злочинних спільнот, банд, терористичних організацій, незаконних воєнізованих або збройних формувань) в Україні; аналізу стану й динаміки розвитку криміногенної

ситуації в аспекті організованої злочинності; кримінальної відповідальності за створення злочинних об'єднань та участь у них; кримінально-процесуальних аспектів протидії діяльності організованих злочинних об'єднань в Україні; забезпечення співпраці, координації та взаємодії органів державної влади, інституцій громадянського суспільства, недержавних і міжнародних організацій у протидії організованій злочинності.

Збірник наукових праць «Протидія діяльності організованих злочинних об'єднань в Україні» є результатом плідної дослідної роботи провідних фахівців у галузі кримінального права, кримінології, оперативно-розшукової діяльності та кримінального процесу.

Видання підготовлено до 5-ї річниці створення Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України та має на меті всебічний аналіз сучасного стану організованої злочинності й методів протидії їй.

Збірник призначений для широкого кола читачів: науковців, практичних працівників правоохоронних органів, викладачів, здобувачів вищої освіти, а також усіх, хто цікавиться проблематикою боротьби з організованою злочинністю. Сподіваємося, що він не лише посприє глибшому розумінню різних аспектів порушених питань, а й стане підґрунтям для подальших наукових досліджень і вдосконалення механізмів протидії злочинності в Україні.

Руслан СЕРБИН,

*доктор юридичних наук, професор,
ректор Національної академії внутрішніх справ;*

Андрій РУБЕЛЬ,

*кандидат юридичних наук,
начальник Департаменту стратегічних розслідувань
Національної поліції України*

Андрій ВОЗНЮК,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач наукової лабораторії
з проблем протидії злочинності ННІ № 1
Національної академії внутрішніх справ

Організація, сприяння в проведенні або участь у злочинному зібранні (сходці): підстави кримінальної відповідальності та практика правозастосування¹

У роботі наведено генезу підстав кримінальної відповідальності за організацію, сприяння у проведенні або участь у злочинному зібранні (сходці): ст. 255 КК України в редакції від 01 вересня 2001 р., ст. 255² КК України в редакції від 04 червня 2020 р. та ст. 1.16. проекту КК України. Окремлено перспективи удосконалення ст. 7.1.16. проекту КК України.

Визначено поняття та кримінально-правові ознаки злочинного зібрання (сходки). Наведено приклади її проведення, що містяться у рішеннях українських судів (вироках і ухвалах).

Визначено типові варіанти реалізації кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 255² КК України, залежно від дії суб'єкта цього делікту. Встановлено, що в певних випадках має місце звільнення від кримінальної відповідальності осіб, які сприяли проведенню злочинного зібрання або брали в ньому участь, на підставі ч. 2 ст. 255² КК України.

Акцентовано увагу на труднощах доказування злочину, передбаченого ст. 255² КК України: 1) складній для доказування конструкції цієї кримінально-правової заборони; 2) проблемних питаннях тлумачення суб'єкта цього делікту; 3) проблемах тлумачення понять «представник злочинної організації або організованої групи», «злочинний вплив», «особа, яка здійснює злочинний вплив», «особа, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу», «вор в законі», «злочинна діяльність», «матеріальне забезпечення злочинної діяльності», «координація злочинно діяльності», «розподіл

доходів, одержаних злочинним шляхом», «розподіл сфер злочинного впливу».

Ключові слова: організована група, злочинна організація, злочинне зібрання (сходка), злочинний вплив, особа, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, «вор в законі», кримінальна відповідальність.

The work provides the genesis of the grounds for criminal liability for organizing, assisting in conducting, or participating in a criminal assembly (shodtsi): Art. 255 of the Criminal Code of Ukraine as amended from September 1, 2001, Art. 255² of the Criminal Code of Ukraine as amended on June 4, 2020 and Art. 1.16. of the draft Criminal Code of Ukraine. The prospects for improving Art. 7.1.16. of the draft Criminal Code of Ukraine.

The concept and criminal law elements of a criminal assembly (gathering) are defined. Examples of its implementation contained in the decisions of Ukrainian courts (sentences and rulings) are given.

Typical variants of realization of criminal liability for the commission of the crime provided for in Part 1 of Art. 255² of the Criminal Code of Ukraine, depending on the actions of the subject of this tort are proposed. It has been established that in certain cases there is an exemption from criminal liability of persons who facilitated the holding of a criminal assembly or participated in it, on the basis of part 2 of Article 255² of the Criminal Code of Ukraine.

Attention is focused on the difficulties of proving the crime provided for in Art. 255² of the Criminal Code of Ukraine: 1) it is difficult to prove the construction of this criminal law prohibition; 2) problematic issues of interpretation of the subject of this tort; 3) problems of interpretation of the concepts «representative of a criminal organization or organized group», «criminal influence», «a person who exercises criminal influence», «a person who is in the status of a subject of increased criminal influence», «thief in law», «criminal activity», «material support of criminal activity», «coordination of criminal activity», «distribution of proceeds obtained through criminal means», «distribution of spheres of criminal influence».

Keywords: organized group, criminal organization, criminal assembly (gathering), criminal influence, a person who is in the status of a subject of increased criminal influence, «thief in law», criminal liability.

В умовах війни організована злочинність у взаємозв'язку з корупцією, продовжує залишатися однією з найбільших загроз для національної безпеки держави. Значна частина резонансних корупційних деліктів вчиняється у тій чи іншій формі співучасті.

¹ Наукова праця підготовлено в межах іменної стипендії Верховної Ради України для молодих учених – докторів наук за 2024 рік (0124U003903).

Водночас більшість сучасних організованих злочинних об'єднань використовують корупційні зв'язки для організації кримінально-протиправних схем (торгівлі наркотичними засобами, зброєю, людьми, незаконного перетину державного кордону, незаконного видобування бурштину, шахрайств, інших деліктів проти власності тощо) та уникнення заходів кримінально-правового характеру.

За таких обставин правоохоронні органи, передусім ДСР НП України, систематично вживають заходів щодо протидії організованих злочинності в нашій державі. Однак кримінально-правові інструменти, якими послуговуються правоохоронці у цьому процесі, далекі від досконалості. Серед таких інструментів важливе місце відводиться підставам кримінальної відповідальності за організацію, сприяння у проведенні або участь у злочинному зібранні (сходці) (ст. 255² КК України). Водночас аналіз судової практики засвідчує численні труднощі під час застосування цієї кримінально-правової заборони.

І. Генеза підстав кримінальної відповідальності за злочин

З метою припинення діяльності злочинних спільнот, притягнення до кримінальної відповідальності «зłodіїв у законі», а також інших учасників злочинних спільнот та осіб, причетних до створення та функціонування злочинних спільнот, був розроблений проект Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою» (реєстр. № 2513 від 2 грудня 2019 р.). У пояснювальній записці до цього законопроекту зазначається, що організована злочинність, а також особи, які здійснюють її організацію та керівництво, – «зłodії у законі», формують в Україні типове для держав колишнього СРСР злочинне середовище. Воно характеризується наявністю жорсткого кодексу поведінки, сталих кримінальних традицій, високим рівнем організованості, ієрархічності, закритості і конспіративності. Ухвалення законопроекту, вважали його розробники (а він був внесений до Верховної Ради України Президентом України), посилить ефективність протидії правоохоронних органів організованих злочинності, сприятиме зменшенню впливу на важливі суспільні та політичні процеси з боку «зłodіїв у законі», зниженню соціальної напруги, зростанню довіри населення до правоохоронних орга-

нів та держави в цілому, стабілізації суспільно-політичної обстановки в державі тощо². В умовах зростання загроз від організованої злочинності законодавчі ініціативи є необхідними, однак вони мають бути продуманими, адекватними і життєздатними. Згаданий законопроект під уточненою назвою («Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою») ухвалено 04 червня 2020 р. як Закон України³.

Серед новел цього законопроекту – доповнення КК України ст. 255² такого змісту:

«Стаття 255². Організація, сприяння у проведенні або участь у злочинному зібранні (сходці)

1. Організація або сприяння у проведенні злочинного зібрання (сходки) представників злочинних організацій або організованих груп, або осіб, які здійснюють злочинний вплив, для планування вчинення одного або більше злочинів, матеріального забезпечення чи координації злочинної діяльності, у тому числі розподілу доходів, одержаних злочинним шляхом, або сфер злочинного впливу, а також участь у такому зібранні (сходці), у тому числі з використанням засобів зв'язку, –

караються позбавленням волі на строк від семи до двадцяти років з конфіскацією майна.

2. Звільняється від кримінальної відповідальності особа, крім організатора злочинного зібрання (сходки), за вчинення злочину, передбаченого частиною першою цієї статті, якщо вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні цього злочину добровільно повідомила про цей злочин, а також активно сприяла його розкриттю».

До вказаних змін підстави кримінальної відповідальності за організацію, керівництво чи сприяння зустрічі (сходці) представників злочинних організацій або організованих груп для

² Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою: пояснювальна записка до проекту Закону України від 02 груд. 2019 р. № 2513. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67506

³ Вознюк А., Дудоров О. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою: аналіз законодавчих новел. *Новітні кримінально-правові дослідження – 2021 : Альманах наукових праць / за ред. проф. С.Л. Стрельцова, проф. О.В. Козаченка, PhD О.М. Мусиченко. Миколаїв : МІП НУ ОЮА, 2021. С. 21–31.*

розроблення планів і умов спільного вчинення злочинів, матеріального забезпечення злочинної діяльності чи координації дій об'єднань злочинних організацій або організованих груп містилися у ч. 1 ст. 255 КК України.

Порівняння першої та нової редакції кримінально-правових заборон свідчить про те, що в новому законі про кримінальну відповідальність (від 04 червня 2020 р.) на відміну від попереднього встановлено підстави кримінальної відповідальності за участь у злочинному зібранні (сходці). Це діяння є найбільш поширене на практиці, серед усіх кримінально протиправних діянь, пов'язаних зі сходкою, оскільки усі присутні на ній, автоматично стають учасниками цього зібрання, а тому є підстави притягнути їх до кримінальної відповідальності за ст. 255² КК України.

Потреба криміналізації організації, сприяння у проведенні або участі у злочинному зібранні (сходці) обумовлюється зокрема суспільною небезпекою цих діянь, які сприяють злочинній діяльності на певній території (наприклад, в установі виконання покарань, місті, районі, області, ба більше – в межах країни чи декількох країн). Такі злочинні зібрання є способом планування та координації кримінально-протиправної діяльності, а також розв'язання конфліктних ситуацій, що виникають між громадянами, поза межами законодавчого порядку шляхом застосування правил злочинного світу. Вони перешкоджають виправленню засуджених, оскільки є необхідним елементом незаконного впливу на них. Злочинні зібрання використовують для встановлення та підтримання злочинських правил та традицій, зокрема для покарання осіб, які їх порушили.

Тому автори *проекту нового КК України* мають рацію, пропонуючи відповідну кримінально-правову заборону. Підстави кримінальної відповідальності за участь у злочинному зібранні визначено у ст. 7.1.16., відповідно до якої особа, яка, будучи учасником організованої злочинної групи, взяла участь у зібранні з метою:

- 1) координації злочинної діяльності організованих злочинних груп,
- 2) розподілу доходів, одержаних ними злочинним шляхом,
- 3) фінансування, інформаційного чи матеріального забезпечення злочинної діяльності таких груп або

- 4) забезпечення їхньої злочинної діяльності, – вчинила злочин 5 ступеня⁴.

Зазначена кримінально-правова заборона, як видається, потребує удосконалення. У ній слід акцентувати увагу не на суб'єктному складі, а на його меті. Наявність на злочинному зібранні представників організованої злочинності лише додатково підтверджує реальність намірів її учасників щодо організації, координації чи сприяння кримінально протиправній діяльності, а також високу вірогідність реалізації прийнятих рішень. Водночас важлива мета зібрання. Акцентування уваги виключно на ній дозволить спростити предмет доказування у відповідних кримінальних провадженнях, а також уникнути труднощів у доведенні кримінально-правового статусу представників організованої злочинності⁵. Ба більше, автори проекту КК України у редакції станом на 1 серпня 2024 р. суб'єктом цього делікту визнають виключно спеціального суб'єкта – учасника організованої групи. У попередній редакції проекту (від 30 січня 2023 р.) вказаний суб'єкт був загальний. Практика свідчить, що у злочинних зібраннях може взяти участь будь-яка особа, зокрема й та, яка не вчинила жодного кримінально протиправного діяння.

II. Поняття злочинного зібрання (сходки) та випадки її проведення із судової практики

Аналіз диспозиції ст. 255² КК України дає підстави стверджувати, що *злочинне зібрання (сходка)* – це зустріч представників злочинних організацій або організованих груп, або осіб, які здійснюють злочинний вплив, для планування вчинення одного або більше злочинів, матеріального забезпечення чи координації злочинної діяльності, у тому числі розподілу доходів, одержаних злочинним шляхом, або сфер злочинного впливу, у тому числі з використанням засобів зв'язку.

⁴ Кримінальний кодекс України. Контрольний текст проекту (станом на 1 серпня 2024 р.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/08/02/kontrolnyj-tekst-projektu-kk-stanom-na-01-08-2024.pdf>

⁵ Частково ця проблема піднімалася у висновку національних експертів (Висновок на проект кримінального кодексу України (контрольний текст станом на 30.01.2023 р. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/03/16/vysnovok-natsionalnyh-ekspertiv.pdf>)

Зазначена дефініція дає можливість виокремити такі кримінально-правові ознаки злочинного зібрання (сходки):

1) це зустріч, яка може відбуватися як он-лайн, так і оф-лайн, тобто з використанням засобів зв'язку (можуть мати місце випадки змішаного формату зібрання);

2) на ній обов'язково мають бути присутніми щонайменше дві особи, які належать до однієї з таких категорій: представник злочинної організації, представник організованої групи, особа, яка здійснює злочинний вплив (її представник);

3) це зібрання має на меті: планування вчинення одного або більше злочинів, матеріальне забезпечення чи координацію злочинної діяльності, зокрема розподіл доходів, одержаних злочинним шляхом, або сфер злочинного впливу.

Наведемо приклади злочинного зібрання (сходки), що мали місце у судовій практиці.

Приклад 1. Сходка щодо кілера, який вбив лідера злочинного середовища (ДУ⁶ «Сокирянська виправна колонія № 67»)

Особа-5, перебуваючи в статусі суб'єкта злочинного впливу, встановивши та поширивши злочинний вплив серед засуджених в установі виконання покарань – ДУ «Сокирянська виправна колонія (№ 67)», маючи статус «смотрящого», здійснив сприяння у проведенні злочинного зібрання (сходки) та особисто взяв у ньому участь з метою здійснення злочинного впливу та планування вчинення злочину, зокрема з використанням засобів зв'язку за наступних обставин.

29 серпня 2021 р. до вказаної установи виконання покарань доставлено Особа-9, засудженого за вбивство лідера злочинного середовища – Особа-10.

У зв'язку з цим 30 серпня 2021 р. до «смотрящого» за цією установою Особа-5 зателефонував Особа-11 та поширюючи свій злочинний вплив, повідомив, що являється «вором в законі» і довів до відома Особа-5, що «вори в законі» на території України вирішують всі питання між засудженими та приймають стосовно них відповідні рішення.

Під час розмови Особа-11 надав Особа-5 вказівку про сприяння в проведенні злочинного зібрання («сходки») на території виправної колонії з використанням засобів зв'язку з метою вжиття

⁶ Державна установа.

злочинських заходів – застосування фізичного насильства стосовно Особа-9, якого доставлено до вказаної виправної колонії та який є кілером і вбив близьку Особа-11, «порядну» за злочинськими мірками, людину.

Наступного дня, 31 липня 2021 р. виконуючи цю вказівку, Особа-5 викликав Особа-9 в приміщення медичної частини колонії та зателефонував Особа-11, сприяючи таким чином у проведенні злочинного зібрання (сходки) осіб, які здійснюють злочинний вплив, з метою планування вчинення злочину.

На цьому злочинному зібранні (сходці) Особа-11 через гучномовець мобільного телефону звернувся до Особа-9 та пояснив, що останній вбиває людей, маючи на увазі вбивство лідера злочинного середовища Особа-10.

Особа-11 також довів до Особа-9, що останній перебуває в їхньому «домі», який контролюється «ворами в законі», що здійснюють злочинний вплив в установах виконання покарань.

Під час розмови Особа-11 також висловив претензію до Особа-9 чому останній не звернувся до «ворів в законі» перед скоєнням вбивства Особа-10 з метою вирішення конфліктної ситуації між представниками криміналітету під час здійснення їх злочинної діяльності, ґрунтуючись на «воровських поняттях».

Після цього Особа-11 надав Особа-5 вказівку жорстко провчити Особа-9, маючи на увазі спричинення останньому фізичного насильства.

Того ж дня Особа-11 знову зателефонував до Особа-5 та повторно надав вказівку спричинити фізичне насильство щодо Особа-9, оскільки у нього на руках кров, маючи на увазі вбивство лідера злочинного середовища Особа-10, вказавши при цьому, що життя Особа-9 він дарує.

Таким чином, Особа-5 обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 255² КК України, а саме у сприянні в організації проведення злочинного зібрання (сходки) осіб, які здійснюють злочинний вплив, для планування вчинення одного або більше злочинів, а також участі у такому зібранні (сходці), у тому числі з використанням засобів зв'язку⁷.

⁷ Вирок Садгирського районного суду м. Чернівці від 01 травн. 2024 р. Справа № 722/1455/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118745168>

Приклад 2. Сходка щодо постачання в слідчий ізолятор заборонених речовин, зокрема наркотичних засобів та психотропних речовин (ДУ «Хмельницький слідчий ізолятор»)

05 вересня 2020 р. з метою матеріального забезпечення та координації злочинної діяльності, перерозподілу сфер злочинного впливу в ДУ «Хмельницький слідчий ізолятор» «смотрящий» за цим ізолятором Особа-6, який в цей час тимчасово перебував за межами установи, а саме в ДУ «Львівська установа виконання покарань №19», за допомогою засобів телефонного зв'язку, в режимі конференції організував злочинне зібрання (сходку), в якому взяли участь окрім нього, особи, які на момент проведення зібрання перебували в камерному приміщенні № 28 ДУ «Хмельницький слідчий ізолятор»:

– Особа-5 на кримінальне прізвище Особа-9, що має позицію в кримінальній ієрархії «бродяги», та з 2019 р. до березня 2022 р. був «смотрящим за транзитом та карантинном», тобто особою, яка здійснює злочинний вплив/нагляд за дотриманням встановлених Особа-6 правил щодо осіб, які тимчасово перебувають в установі та за особами, які вперше надходять в установу;

– Особа-10 на кримінальне прізвище Особа-11, має позицію в кримінальній ієрархії «бродяги», обвинувачений за ч. 2 ст. 146, ч. 3 ст. 189 та ч. 2 ст. 185 КК України, який з серпня 2020 р. перебував у статусі «смотрящого за «чорним», тобто особою, яку Особа-6 визначив відповідальною за кошти, здобуті злочинним шляхом, та ведення «чорної бухгалтерії», а з 28 серпня 2020 р. після етапування Особа-6 до ДУ «Чортківської ВК» був відповідальним за установою (з листопада 2020 р. по теперішній час, виконує функції «смотрящого» за ДУ «Хмельницький слідчий ізолятор»);

– Особа-12 на кримінальне прізвище Особа-13, обвинувачений за ч. 4 ст. 187 КК України, з 2011 р. є лідером та членом організованої групи «Овакімяна», сформованої на етнічній основі;

– Особа-14, який має статус «бродяги», обвинувачений за ч. 4 ст. 187 КК України, з 2011 р. є членом організованої групи «Овакімяна», сформованої на етнічній основі.

Під час проведення вказаного зібрання учасники скоординували злочинну діяльність, спрямовану на постачання в установу заборонених речовин, зокрема наркотичних засобів та пси-

хотропних речовин. Так, під час розмови Особа-6 узгодив дії учасників зібрання та дав відповідні вказівки щодо встановлення зв'язку з ув'язненим на прізвище «Особа-15», якого призначено «смотрящим за дорогою», однак він був відсутній під час проведення злочинного зібрання через перебування на карантині, з метою налагодження роботи по «дорозі» (тобто постачанню і розподілу заборонених предметів – наркотичних засобів, мобільних телефонів та грошових коштів по установі).

Також Особа-6 узгодив питання про можливий перерозподіл сфер злочинного впливу на вказаному напрямку у разі неналежного виконання своїх обов'язків відповідальною особою.

Під час проведення злочинного зібрання Особа-6 скерував дії учасників щодо поповнення злочинного «общаку» та разом вони запланували об'єднання своїх зусиль щодо його наповнення, збору та розподілу матеріальних благ, отриманих від азартних ігор та з інших джерел.

Учасники злочинного зібрання також розробили план дестабілізації обстановки в слідчому ізоляторі з метою забезпечення безперешкодного переміщення уповноважених Особа-6 осіб для вирішення спорів між ув'язненими в інших камерах згідно «злочинських традицій», а також домовились синхронізувати дії інших ув'язнених для досягнення задуманого.

Крім того, Особа-6 підбив підсумки зібрання (сходки) та наголосив на необхідності об'єднання зусиль у злочинній діяльності.

Інші учасники злочинного зібрання, а саме: Особа-10, Особа-16, Особа-14, Особа-12 також висловили свої пропозиції з указаних питань, підтримали вказівки Особа-6 щодо організації «дороги», азартних ігор та дестабілізації обстановки в ДУ «Хмельницький слідчий ізолятор».

За результатами проведення злочинного зібрання (сходки) в подальшому було здійснено неодноразові спроби постачання наркотичних засобів в установу, зокрема:

– 24 вересня 2020 р. під час перевірки вмісту посилки на ім'я одного із ув'язнених працівниками установи виявлено наркотичний засіб канабіс, масою 0,328 гр;

– 07 жовтня 2020 р. під час проведення догляду особового складу добового наряду працівниками установи у старшого прапорщика внутрішньої служби Особа-17 виявлено наркотичний засіб канабіс, який останній мав намір передати в камерне приміщення

№ 39 ув'язненому, якого Особа-6 призначив «смотрящим за дорогою» (вироком Хмельницького міськрайонного суду від 22 лютого 2021 р. Особа-17 засуджено до 5 років позбавлення волі із звільненням від відбування покарання з іспитовим строком 3 роки);

– 16 жовтня 2020 р. під час перевірки вмісту посилки на ім'я одного із ув'язнених працівниками установи виявлено психотропну речовину амфетамін, масою 0,21276 гр та наркотичний засіб метадон, масою 0,0289 гр;

– 15 листопада 2020 р. під час проведення догляду особового складу добового наряду працівниками установи у сержанта внутрішньої служби Особа-18 виявлено наркотичний засіб канабіс, який останній мав намір передати в камерне приміщення № 39 ув'язненому, якого Особа-6 призначив «смотрящим за дорогою» (вироком Хмельницького міськрайонного суду від 15 квітня 2021 р. Особа-18 засуджено до 5 років позбавлення волі із звільненням від відбування покарання з іспитовим строком 3 роки);

– 24 листопада 2020 р. у камерному приміщенні № 45 ДУ «Хмельницький слідчий ізолятор», де на той час утримувався Особа-6, під час проведення обшуку виявлено та вилучено наркотичний засіб – метадон, масою 0,0461 гр.

Крім того, після проведення вказаного злочинного зібрання Особа-10 та іншими ув'язненими вчинено ряд дій, спрямованих на порушення законного режиму ДУ «Хмельницький слідчий ізолятор», з метою дестабілізації роботи установи, а саме, порушення законних вимог установи, порушення меж локалізації, перебування в стані алкогольного сп'яніння, дрібне хуліганство, пошкодження майна установи, втручання в налаштування системи відеонагляду.

Таким чином, Особа-6 за вказаних вище обставин організував злочинне зібрання (сходку) з особами, які здійснюють злочинний вплив, та членами організованої групи, під час проведення якої учасники обговорили та скоординували збір та розподіл матеріальних благ, отриманих від азартних ігор, постачання наркотичних засобів та психотропних речовин в ДУ «Хмельницький слідчий ізолятор» та протидію законному режиму, який встановлений в установі⁸.

Приклад 3. Сходка щодо розв'язання проблем, пов'язаних із переміщенням ухильнтів за кордон

Особа-8, Особа-9, Особа-10, Особа-11 та Особа-4, перебуваючи в статусі суб'єктів злочинного впливу, а саме «кримінальних авторитетів» у м. Києві, Київській та Сумській областях, а також інших регіонах України, ігноруючи дотримання вимог правомірної поведінки, розуміючи принципи діяльності криміногенних елементів, підтримуючи кримінальну субкультуру та ідеологію злочинного світу, протиставляючи себе нормам законності і бажаючи продовжувати свою злочинну діяльність на противагу загально визнаним правилам існування в правовому суспільстві, упродовж листопада – грудня 2023 р. організували та брали участь у злочинних зібраннях (сходках) осіб, які здійснюють злочинний вплив, з метою координації протиправної діяльності, у тому числі розподілу доходів, одержаних злочинним шляхом, сфер злочинного впливу, вирішення конфліктних та спірних ситуацій.

Так, упродовж червня 2022 – вересня 2023 рр. група осіб у складі Особа-18, Особа-19, Особа-20, Особа-22 та інших нествановлених осіб, діючи на території міста Києва та інших регіонів України, з корисливих мотивів, користуючись воєнним станом, підшукували громадян України чоловічої статі, які за грошову винагороду бажали оформити, всупереч установлених Законом України правилам перетинання державного кордону громадянами України, дозвільні документи на право безперешкодного перетину державного кордону України для виїзду за межі України.

Вказані особи підшуквали близько 42 чоловік, які надали свою добровільну згоду та грошову винагороду у сумі близько 5000 доларів США – кожен за оформлення документів, які надають право на виїзд за кордон України, у тому числі із зняттям з військового обліку внаслідок непридатності до проходження військової служби у період мобілізації.

Особа-18, Особа-19 та Особа-22, збираючи грошові кошти, передавали їх частину Особа-20, який мав організувати та забезпечити виготовлення дозвільних документів для незаконного перетину державного кордону України військовозобов'язаними чоловіками віком від 18 до 60 років під час дії воєнного стану на території України.

⁸ Ухвала Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 04 жовт. 2023 р. Справа № 686/25327/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113942748>

Внаслідок таких дій вищевказані особи отримали у своє розпорядження грошові кошти у сумі близько 210 тис. доларів США, які частково планували використати для виготовлення дозвільних документів, а іншу частину – планували залишити собі.

У подальшому невстановлені досудовим розслідуванням особи, почали вимагати повернення грошових коштів, отриманих Особа-18, в результаті невиконання своїх обіцянок щодо виготовлення вищезазначених документів. Для врегулювання цієї ситуації Особа-18 звернувся до Особа-19, Особа-20, Особа-22, проте останні не дійшли згоди щодо повернення грошових коштів.

Внаслідок невиконання своїх зобов'язань перед особами, які замовили виготовлення неправомірних документів та надали за це грошову винагороду, Особа-18 повідомив про необхідність вирішення цього питання кримінальним авторитетам – Особа-9 та Особа-10 та заручився їх підтримкою.

В свою чергу, Особа-22 з цього приводу звернувся до кримінального авторитета Особа-4 щоб заручитись його підтримкою як особи, яка має злочинний вплив.

У подальшому особам з групи, очолюваної кримінальними авторитетами Особа-9 та Особа-10, стало відомо про те, що Особа-22 в якості посередника для врегулювання вказаної конфліктної ситуації заручився підтримкою іншого кримінального авторитета – Особа-4. Тому особи з групи, очолюваної кримінальними авторитетами Особа-9 та Особа-10, звернулися до кримінальних авторитетів Сумської області Особа-14 та Особа-15 як до осіб, які здійснюють злочинний вплив, ведуть «правильний» для «зłodійських традицій» спосіб життя та здійснюють нагляд за дотриманням загальноприйнятих в зłodійських колах неписаних законів поведінки, а також з метою їх участі та підтримки як посередників при врегулюванні конфліктної ситуації.

Надалі Особа-9 для врегулювання цього конфлікту організував проведення злочинного зібрання (сходки), яке відбулося 05 листопада 2023 р. у приміщенні ресторану «Ескалібур» в м. Києві.

Приблизно о 19.00 год. кримінальні авторитети Особа-9 та Особа-10 прибули до вказаного ресторану з метою проведення злочинного зібрання (сходки), у якому повинні були брати участь особи, які мають злочинний вплив, з метою координації злочинної діяльності, розподілу сфер злочинного впливу та вирішення

конфліктної ситуації під час розподілу доходів одержаним злочинним шляхом між двома сторонами (з однієї сторони – кримінальні авторитети – Особа-9, Особа-10, Особа-14, Особа-15, а також Особа-18 та інші невстановлені досудовим розслідуванням особи; з іншої сторони – кримінальний авторитет – Особа-4, а також Особа-22, Особа-20, Особа-19 та інші невстановлені досудовим розслідуванням особи).

Під час цього злочинного зібрання усі присутні обговорювали питання розподілу сфер злочинного впливу серед кримінальних авторитетів, координації злочинної діяльності та вирішення вказаної конфліктної ситуації.

За результатами цього зібрання присутніми прийнято рішення про повернення Особа-18, Особа-22, Особа-19 та Особа-20 частини грошових коштів особам, які звернулись до них з метою виготовлення підроблених документів, що дають право на перетин державного кордону України.

Особа-22, Особа-20 та Особа-19 добровільно не виконали досягнутих на злочинному зібранні (сходці) домовленостей щодо повернення грошових коштів на загальну суму близько 100 тис. доларів США. Тому кримінальний авторитет Особа-9 організував ще одне злочинне зібрання, яке відбулося 11 грудня 2023 р. приблизно о 15 год. в приміщенні ресторану «Ескалібур» в м. Києві.

На це зібрання прибули з однієї сторони – кримінальні авторитети – Особа-9, Особа-10, Особа-14, Особа-15, а також Особа-18 та інші невстановлені досудовим розслідуванням особи, а іншої – кримінальний авторитет Особа-4, Особа-22, Особа-20, Особа-19 та інші невстановлені досудовим розслідуванням особи.

Під час злочинного зібрання кримінальний авторитет Особа-4 поінформував інших учасників, що отримав від Особа-22 борг останнього у сумі 20 000 доларів США. У зв'язку з чим вважає за необхідне продовжити обговорення питання повернення цих коштів на користь злочинної групи, очолюваної кримінальним авторитетом Особа-9. Оскільки учасники зазначеного злочинного зібрання не досягли мети урегулювання конфлікту щодо повернення грошових коштів, кримінальний авторитет Особа-9 довів до відома причетних осіб про проведення ще одного такого зібрання 12 грудня 2023 р. у приміщенні ресторану «Ескалібур» в м. Києві.

Надалі, кримінальний авторитет Особа-9 звернувся до Особа-8, який перебував у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, та залучив його до вказаного зібрання.

12 грудня 2023 р. з 11.00 год. до 15.00 год. відбулося злочинне зібрання, на якому були присутні з однієї сторони – кримінальні авторитети – Особа-8, Особа-9, Особа-10, Особа-14, Особа-15, а також Особа-18 та інші нестановлені досудовим розслідуванням особи; з іншої сторони – кримінальний авторитет Особа-4, а також Особа-22, Особа-20, Особа-19 та інші нестановлені досудовим розслідуванням особи. На ній Особа-8 вимагав у Особа-22 сплатити спірні грошові кошти в сумі 20 000 США, однак Особа-22, заручившись підтримкою кримінального авторитета Особа-4, не визнавав свого боргу, в результаті чого учасниками злочинного зібрання (сходки) було прийнято рішення звернутися до «зłodія в законі» з метою вирішення цієї конфліктної ситуації.

З цією метою, 12 грудня 2023 р. приблизно о 15 год. кримінальний авторитет Особа-4, перебуваючи разом з кримінальними авторитетами Особа-8, Особа-9, Особа-10, Особа-14 та Особа-15 та іншими нестановленими досудовим розслідуванням особами, знаходячись у приміщенні ресторану звернувся до нестановленого «зłodія в законі», який виступив в ролі «третього судді». За результатами чого досягнуто часткових домовленостей про передачу частини грошових коштів злочинній групі Особа-9 у розмірі 10 000 доларів США від Особа-22⁹.

Зазначений випадок висвітлено в медіа. ЗМІ дізналися про подробиці кримінальної сходки в Києві, де був затриманий кримінальний авторитет Саша Оболонський та інші члени банд, які контролювали незаконне переправлення чоловіків за кордон.

Вирішувалося питання розподілу грошей, між собою конфліктували дві групи.

У першу входили Владислав Глущенко на прізвисько Валдик, Артем Нечипуренко на прізвисько Агресор і Денис Ольгичов.

⁹ Ухвала Голосіївського районного суду м. Києва від 09 верес. 2024 р. Справа № 752/4838/24. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121596721>

Детальніше про це див. також URL: https://antikor.com.ua/articles/703151-zaderhanie_bandy_v_kieve_kidali_uklonistov_podryvaja_doverie_k_bratve

Очолював цю групу кримінальний авторитет Князь Ніфталієв на прізвисько Князь.

До другої групи входив Ілля Гриценко на прізвисько Албанець, Максим Крамінський на прізвисько Крамик і Олександр Третьяк на прізвисько Третьяк.

Суддями в конфлікті були кримінальні авторитети Александр Кудан на прізвисько Шафа, Ілля Кудан на прізвисько Шафа-молодша.

Представники другої групи через Голосіївський ТЦК оформляли документи для ухилістів, а представники першої групи брали в ухилістів гроші за оформлення документів для виїзду за кордон, але документи не оформляли, а просто забирали гроші та пропадали із зв'язку.

Представники другої групи заявляли, що своїми діями представники першої групи підривають довіру до схеми із заробітку.

Представникам першої групи обманним шляхом удалося заробити близько 100 тисяч доларів.

Під час сходки «судді» вирішили, що представники першої групи мають віддати зароблені гроші в «общак», а саме \$60 тис., а ще \$25 тис. передати «суддям».

Але представники першої групи відмовилися виконувати такі умови. Після цього на сходку покликали Олександра Кириченка на прізвисько Оболонський, але і він не зміг вирішити конфлікт.

Конфліктну ситуацію вдалося вирішити лише «зłodієві в законі» Міндії Горадзе, який брав участь у сході за допомогою телефону та заявив, що перша група має віддати 10 тисяч доларів за свої злочинні дії.

Правоохоронцям вдалося задокументувати 42 випадки переправки чоловіків за кордон, за що організатори отримали 210 тисяч доларів. Частину цих грошей було передано службовим особам Голосіївського ТЦК¹⁰.

Приклад 4. Сходка щодо розв'язання конфлікту та призначення «смотрящого» (установа виконання покарань міста Миколаєва)

¹⁰ Затримання банди у Києві: кидали «ухилянтів», підриваючи довіру до «братви». АНТИКОР – національний антикорупційний портал. URL: https://antikor.com.ua/articles/703151-zaderhanie_bandy_v_kieve_kidali_uklonistov_podryvaja_doverie_k_bratve

Особа-4 (кримінальне прізвисько «Особа-5»), якому призначено позицію в кримінальній ієрархії «смотрящого», тобто особи яка поширює злочинний вплив на певній території, а саме в установі виконання покарань міста Миколаєва, знаходячись всередині прогулянкового дворику 01 серпня 2022 р. приблизно о 10 год. 30 хв., діючи повторно, організував злочинне зібрання (сходку), в якому взяли участь Особа-6 (кримінальні прізвиська «Особа-7», «Особа-8», заарештований за вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 289 КК України), Особа-9 (кримінальне прізвисько «Особа-10», затриманий за вчинення злочинів, передбачених п. 12, 15 ч. 2 ст. 115, п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України, має позицію в кримінальній ієрархії «бродяга»), Особа-11, (кримінальне прізвисько «Особа-12», відбуває довічне позбавлення волі, за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого п. 13, ч. 2 ст. 115, ч. 2 ст. 125 КК України), Особа-13 (кримінальне прізвисько «Особа-14», засуджений за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 185, ч. 2 ст. 185, ч. 3 ст. 185 КК України), Особа-15 (кримінальне прізвисько «Особа-16», заарештований за вчинення злочинів, передбачених ч. 1 ст. 263, ч. 3 ст. 187 КК України). Причиною злочинного зібрання (сходки) став конфлікт між Особа-17 та Особа-15 в ході якого, останній завдав удар Особа-17 по обличчю, таким чином поставивши під сумнів його авторитет на території установи виконання покарань та серед інших ув'язнених.

Особа-4, використовуючи мобільний телефон, подзвонив на гучному зв'язку невістановленій в ході досудового розслідування особі, яка перебуває у статусі «вора в законі», який виступив в ролі «мирового судді». Під час злочинного зібрання (сходки), учасниками вирішено, що Особа-15 не мав права та підстав бити по обличчю Особа-17, у зв'язку із чим Особа-15 поводить себе «неправильно» та не відповідає позиції в кримінальній ієрархії «бродяга», а тому не буде сприйматися іншими ув'язненими як особа із зазначеним статусом. Після вирішення вказаного конфлікту, Особа-9, маючи відповідний злочинний статус та тісний взаємозв'язок з Особою-4, отримав від останнього повноту неформальної влади на території слідчого ізолятора серед засуджених під статусом «смотрящий» за установою виконання покарань.

Це рішення Особа-4 підтримано іншими учасниками злочинного зібрання (сходки)¹¹.

Приклад 5. Сходки щодо розподілу матеріальних благ, наповнення «общаку», постачання заборонених речовин, розв'язання конфліктної ситуації, надання кримінального статусу (ДУ «Закарпатська установа виконання покарань (№ 9)»

Особа-4 (кримінальне прізвисько «Особа-6»), який утримується у ДУ «Закарпатська установа виконання покарань (№ 9)», будучи особою, яка неодноразово притягувалася до кримінальної відповідальності за вчинення різних кримінальних правопорушень, демонструючи повне неприйняття усталених у суспільстві норм і правил поведінки, нехтуючи обов'язками засуджених та з метою здобуття і укріплення авторитету серед них, будучи близькою особою колишнього «смотрящого» за установою виконання покарань Особа-7, і відповідальним за ведення списків общаку, взяв участь у злочинних зібраннях, які організував Особа-8 за наступних обставин.

03 грудня 2022 р. приблизно о 14 год. 37 хв. з метою перерозподілу сфер злочинного впливу в ДУ «Закарпатська установа виконання покарань (№ 9)», Особа-8 (кримінальне прізвисько «Особа-9»), якому визначено позицію в кримінальній ієрархії «бродяги» (особа, яка має підвищений злочинний вплив в цій установі виконання покарань), знаходячись в кімнаті психологічного розвантаження, організував злочинне зібрання (сходку), в якому, окрім нього, прийняли активну участь Особа-4 (кримінальне прізвисько «Особа-6»), обвинувачений за ч. 4 ст. 187 КК України, Особа-10, обвинувачений за ч. 3 ст. 189 КК України, має статус «бродяги», Особа-11, кримінальне прізвисько «Особа-12», обвинувачений за ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 115, ч. 4 ст. 187 КК України, Особа-13 (кримінальні прізвиська «Особа-14» та «Особа-15»), обвинувачений за ч. 3 ст. 187, ч. 2 ст. 115 КК України (є «смотрящим по корпусу установи виконання покарань»), під час якого учасники обговорили між собою та скоординували збір та розподіл матеріальних благ, отриманих від карточних азартних ігор, а також питання недостатнього наповнення

¹¹ Ухвала Центрального районного суду м. Миколаєва від 12 січня 2023 р. Справа № 490/4925/22. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108378949>

злочинного «общаку» одним із засуджених та його подальше наповнення, шляхи постачання заборонених речей в ДУ «Закарпатська установа виконання покарань (№ 9)», протидію законному режиму, який діє в установі виконання покарань.

11 лютого 2023 р. приблизно о 17 год. 46 хв., з метою перерозподілу сфер злочинного впливу в ДУ «Закарпатська установа виконання покарань (№ 9)», Особа-8 (кримінальне прізвище «Особа-9»), за участі Особа-4, Особа-10, Особа-11, Особа-13, Особа-16 та інших не встановлених досудовим розслідуванням осіб організував злочинне зібрання, знаходячись всередині прогулянкового дворику № 5 цієї установи, під час якого учасники між собою вирішили питання надання статусу так званого «бродяги» одному із учасників злочинної сходки Особа-17 та наділення його певними правами і обов'язками у злочинному середовищі, обговорили питання наповнення злочинного «общаку» та розподілу наявних в ньому матеріальних благ всередині установи виконання покарань, шляхи постачання заборонених речей, протидію законному режиму в установі виконання покарань.

13 лютого 2023 р. приблизно о 21 год. 56 хв. з метою перерозподілу сфер злочинного впливу в ДУ «Закарпатська установа виконання покарань (№ 9)», Особа-8 (кримінальне прізвище «Особа-9»), знаходячись всередині прогулянкового дворику № 5 цієї установи, організував злочинне зібрання (сходку), шляхом використання засобів зв'язку (мобільного телефону), в якому взяли участь, окрім нього, Особа-4, Особа-10, Особа-13, Особа-16 та особа, яка має підвищений статус злочинного впливу – Особа-18 («злочин в законі», кримінальне прізвище «Особа-19»), та інші не встановлені особи, під час якого учасники обговорили конфліктну ситуацію між Особа-8 та Особа-13, питання збору та списків «общаку» в ДУ «Закарпатська установа виконання покарань (№ 9)», надання статусу так званого «бродяги» Особа-17, наділення його певними правами і обов'язками у злочинному середовищі в межах цієї установи.

Органом досудового розслідування Особа-4 інкриміновано вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 255² КК України, а саме: участь у злочинному зібранні (сходці) осіб, які здійснюють злочинний вплив, для планування матеріального забезпечення та координації злочинної діяльності, у тому числі

розподілу доходів, одержаних злочинним шляхом, сфер злочинного впливу¹².

Приклад 6. Сходки щодо створення організованої групи (ДУ «Закарпатська установа виконання покарань (№ 9)»

Особа-1, перебуваючи у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу (будучи «смотрящим» за Томаківським та Нікопольським районами Дніпропетровської області), на початку січня 2020 р. з корисливих спонукань, з метою вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів, вирішив створити організовану злочинну групу з числа знайомих та близьких родичів для спільного неодноразового вчинення злочинів, яка характеризувалась: наявністю організатора; єдиного плану вчинення кожного злочину, відомого всім учасникам групи; стійкими зв'язками і розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану; розподілом між учасниками групи грошових коштів, здобутих злочинним шляхом; залученням до окремих злочинів інших осіб.

Реалізуючи свої злочинні наміри, Особа-1 з метою підготовки до вчинення злочинів та досягнення свого злочинного умислу розробив план злочинної діяльності, який передбачав наступне:

- пошук і схилення до заняття спільною злочинною діяльністю постійних співучасників організованої групи;
- розподілення функцій між усіма учасниками організованої групи;
- консультування всіх учасників організованої групи з приводу їх дій під час вчинення злочину;
- використання для злочинної діяльності та координації своїх дій автотранспорту (транспортування до місць скоєння злочинів, перевезення знарядь скоєння злочинів);
- користування мобільними телефонами для підтримання зв'язку між собою;
- розробка алгоритму злочинних дій, які полягали в наступному:
  - а) встановлення осіб з матеріальним достатком для подальшого заволодіння їх грошовими коштами;

¹² Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 27 черв. 2023 р. Справа № 308/10118/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116947637>

б) вирішення конфліктів та спірних ситуацій за зверненням осіб до «смотрящих районів» або інших довірених осіб;

в) розподіл коштів між учасниками організованої групи в залежності від виконуваної ними ролі та функцій кожного;

г) підтримка в місцях позбавлення волі засуджених (арештованих) у вигляді «гріву»;

д) встановлення централізованого підпорядкування учасників злочину, єдиних для всіх правил поведінки, планування злочинної діяльності та чіткого розподілу ролей.

Особа-1, реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на створення організованої групи, приблизно на початку січня 2020 р., залучив свою дружину – Особа-2, на яку поклав наступні функції: контроль та розподіл матеріальних благ, отриманих злочинним шляхом, серед призначених Особа-1 «смотрящих районів»; відкриття та контроль банківських рахунків за допомогою яких надходили та розподілялись грошові кошти, здобуті злочинним шляхом, між співучасниками злочину; отримання грошових коштів, здобутих злочинним шляхом, від «смотрящих районів», які в подальшому розподіляються співучасниками організованої групи на «воровський общак» та забезпечення «гріву»; контролювання вчасного надходження «гріву» особам, які перебувають в місцях позбавлення волі.

Особа-1, продовжуючи реалізовувати свій злочинний умисел, спрямований на встановлення та поширення злочинного впливу шляхом створення організованої групи, перебуваючи у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, підібрав та залучив для поширення злочинного впливу довірених осіб, які протиставляючи себе нормам законності та бажаючи продовжувати свою діяльність в протиправу загальноновизнаним етичним правилам існування в правовому суспільстві, починаючи з січня 2020 р. до моменту затримання працівниками поліції, виконували наступні функції:

– Особа-3 здійснював поширення злочинного впливу, а саме: підшукував підприємців (фермерів), осіб з кримінального світу, яких можливо обкласти даниною, яка в подальшому розподілялася співучасниками організованої групи на «воровський общак» та забезпечення «гріву»; контролював вчасне надходження «гріву» особам, які перебувають в місцях позбавлення волі;

виступав силовою підтримкою у вирішенні конфліктних ситуацій;

– Особа-4 здійснював поширення злочинного впливу, а саме: підшукував підприємців (фермерів), осіб з кримінального світу, яких можливо обкласти даниною, яка в подальшому розподілялася співучасниками організованої групи на «воровський общак» та забезпечення «гріву»; контролював вчасне надходження «гріву» особам, які перебувають в місцях позбавлення волі; виступав силовою підтримкою у вирішенні конфліктних ситуацій;

– Особа-5 здійснював поширення злочинного впливу в статусі «смотрящого» за Томаківським районом Дніпропетровської області, а саме: підшукував підприємців (фермерів), осіб з кримінального світу, яких можливо обкласти даниною, яка в подальшому розподілялася співучасниками організованої групи на «воровський общак» та забезпечення «гріву»; контролював вчасне надходження «гріву» особам, які перебувають в місцях позбавлення волі; виступав силовою підтримкою у вирішенні конфліктних ситуацій;

– Особа-6 організовував «грів» осіб, що перебували в ДУ «Софіївська виправна колонія № 45», та контролював довірених осіб, які відбували покарання у зазначеній установі; брав участь у злочинних зібраннях (сходках) осіб, які здійснюють злочинний вплив, для координації злочинної діяльності на території зазначеної виправної колонії;

– Особа-7 здійснював поширення злочинного впливу в статусі «смотрящого» за виправними установами, розташованими на території Дніпропетровської області; брав участь у злочинних зібраннях (сходках) осіб, які здійснюють злочинний вплив, для координації злочинної діяльності на території ДУ «Софіївська виправна колонія № 45»; на прохання Особа-1 або за необхідності вирішував конфліктні та проблемні ситуації між засудженими, які виникали на території установ виконання покарань;

– Особа-8 здійснював поширення злочинного впливу в статусі «смотрящого» за Марганецьким районом Дніпропетровської області, а саме: підшукував підприємців (фермерів), осіб з кримінального світу, яких можливо обкласти даниною, яка в подальшому розподілялася співучасниками організованої групи на «воровський общак» та забезпечення «гріву»; контролював вчасне надходження «гріву» особам, які перебувають в місцях позбав-

лення волі; виступав силовою підтримкою у вирішенні конфліктних ситуацій.

Таким чином Особа-2, Особа-3, Особа-4, Особа-5, Особа-6, Особа-7, Особа-8, переслідуючи корисливий мотив особистого збагачення злочинним шляхом, дали свою згоду на вхід до складу організованої групи і спільне скоєння злочинів.

З метою реалізації розробленого плану злочинної діяльності, а саме встановлення централізованого підпорядкування учасників злочину, єдиних для всіх правил поведінки, планування злочинної діяльності та чіткого розподілу ролей, Особа-7, якому призначено позицію в кримінальній ієрархії «смотрящого», тобто особи яка поширює злочинний вплив на певній території, а саме на установи відбування та виконання покарань на території Дніпропетровської області, знаходячись у невстановленому досудовим розслідуванням місці, з використанням засобу зв'язку, а саме мобільного телефону, 17 грудня 2020 р. о 13 год. 21 хв. взяв участь у злочинному зібранні, яке організував та проведенню якого сприяв Особа-1, разом з Особа-9, що з 09 серпня 2018 р. відбуває покарання у вигляді позбавлення волі строком 4 роки 6 місяців, за вчинення злочину передбаченого ч. 2 ст. 186 КК України в ДУ «Софіївська виправна колонія № 45», якому призначено позицію в кримінальній ієрархії «смотрящого» тобто особи, яка поширює злочинний вплив на певній території, а саме в ДУ «Софіївська виправна колонія № 45» Дніпропетровської області, під час якого учасники обговорили та скоординували постачання, зберігання та розподіл матеріальних благ між засудженими, які відбувають покарання на території зазначеної установи, а також розподіл грошових коштів, які надходять до «воровського общака» та здобуті злочинним шляхом, від осіб, які відбувають покарання в ДУ «Софіївська виправна колонія № 45», а саме на банківські рахунки, які контролює співучасник організованої групи Особа-2.

Умисні дії Особа-5, які виразились в участі у злочинному зібранні (сходці) представників організованої групи, для координації злочинної діяльності, у тому числі розподілі доходів, одержаних злочинним шляхом, з використанням засобів зв'язку, кваліфікуються за ч. 3 ст. 28 ч. 1 ст. 255² КК України¹³.

¹³ Вирок Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська від 05 лип. 2022 р. Справа № 204/4027/22. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105101121>

III. Реалізація кримінальної відповідальності за ст. 255² КК України

Вивчення особливостей реалізації кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 255² КК України, дозволяє стверджувати про наявність щонайменше двох типових її варіантів.

Перший варіант стосується випадків, коли в діях суб'єктів злочину, передбаченого ст. 255² КК України, вбачається позитивна посткримінальна поведінка (вони визнають свою вину, щиро розкаються, йдуть на співпрацю з правоохоронними органами у справі викриття та документування організованої злочинної діяльності).

Наприклад, Вироком Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 27 червня 2023 р. затверджено угоду про визнання винуватості, на підставі якої Особа-4 визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 255² КК України, та призначено покарання за ч. 1 ст. 255² КК України у виді позбавлення волі строком на 7 років з конфіскацією майна.

Суд зокрема врахував обставини, що пом'якшують покарання обвинуваченому (щире каяття та активне сприяння розкриттю кримінального правопорушення), відсутність обставин, що обтяжують покарання, визнання вини¹⁴.

У цьому випадку покарання призначене у мінімальних межах санкції ч. 1 ст. 255² КК України (санкція передбачає покарання у виді позбавлення волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна).

Другий варіант стосується випадків, коли в діях суб'єктів злочину, передбаченого ст. 255² КК України, відсутня позитивна посткримінальна поведінка (вони не визнають свою вину та не йдуть на співпрацю з правоохоронними органами у справі викриття та документування організованої злочинної діяльності).

Наприклад, Вироком Садгирського районного суду м. Чернівці від 01 травня 2024 р. Особа-5 визнано винуватим у вчиненні кри-

¹⁴ Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 27 черв. 2023 р. Справа № 308/10118/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116947637>

мінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 255¹ КК України, ч. 1 ст. 255² КК України. Йому за ч. 2 ст. 255¹ КК України призначено покарання у виді позбавлення волі на строк 9 (дев'ять) років з конфіскацією майна, окрім житла та за ч. 1 ст. 255² КК України – у виді позбавлення волі на строк 7 (сім) років з конфіскацією майна, окрім житла.

На підставі ч. 1 ст. 70 КК України, шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим, Особі-5 призначено покарання у виді позбавлення волі на строк 9 (дев'ять) років з конфіскацією майна, окрім житла.

На підставі ч. 5 ст. 71 КК України, за сукупністю вироків, до призначеного покарання за сукупністю кримінальних правопорушень частково приєднано невідбуте покарання за вироком Держинського районного суду м. Кривий Ріг у Дніпропетровській області від 27 листопада 2014 р. та остаточно призначено Особі-5, покарання у виді 9 (дев'яти) років 1 (одного) місяця позбавлення волі з конфіскацією майна, окрім житла.

Під час призначення покарання суд серед іншого врахував відсутність пом'якшуючих покарання обставин, які б істотно знижували ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, з урахуванням особи винного, враховуючи характер та обставини вчинених кримінальних правопорушень. Допитаний у судовому засіданні обвинувачений Особа-5 свою вину у вчиненні кримінальних правопорушень не визнав¹⁵.

У певних випадках має місце звільнення від кримінальної відповідальності осіб, які сприяли проведенню злочинного зібрання або брали в ньому участь.

Спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності (ч. 2 ст. 255² КК) передбачає такі умови:

1) особа не є організатором злочинного зібрання (сходки), тобто вона лише сприяла йому (їй) чи брала в ньому (ній) участь;

2) вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні цього злочину добровільно повідомила про цей злочин;

3) особа активно сприяла розкриттю цього злочину (див. п. 7 коментарю до ст. 255 КК).

У ч. 2 ст. 255 КК як заохочувальній нормі (до внесення змін до ст. 255 КК Законом від 04 червня 2020 р.) про дії, спрямовані на викриття сходки представників злочинних організацій та організованих груп, не йшлося. Тобто сфера кримінально-правового заохочення у цьому разі розширилась¹⁶.

Наприклад, 25 вересня 2023 р. до Хмельницького міськрайонного суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ч. 2 ст. 255² КК України Особа-5, який підозрювався в участі у злочинному зібранні (сходці), звернувся прокурор відділу Хмельницької обласної прокуратури з посиланням на те, що Особа-5 добровільно, до повідомлення про підозру, заявив про проведення злочинного зібрання, організованого Особа-6, та участь

IV. Труднощі доказування

1. Заслугує на увагу **складна для доказування конструкція цієї кримінально-правової заборони**

Диспозиція ст. 255² КК України звучить таким чином: «організація або сприяння у проведенні злочинного зібрання (сходки) представників злочинних організацій або організованих груп, або осіб, які здійснюють злочинний вплив, для планування вчинення одного або більше злочинів, матеріального забезпечення чи координації злочинної діяльності, у тому числі розподілу доходів, одержаних злочинним шляхом, або сфер злочинного впливу, а також участь у такому зібранні (сходці), у тому числі з використанням засобів зв'язку».

Для доказування цього злочину, наприклад, у формі участі в такому зібранні (сходці) необхідно довести: 1) факт його проведення; 2) участь у зібранні особи, якій ставиться у вину ст. 255² КК України.

Найскладнішим для доведення є перший елемент – факт проведення злочинного зібрання (сходки). Правоохоронці під час документування злочинного зібрання зазвичай знають хто

¹⁵ Вирок Садгирського районного суду м. Чернівці від 01 травн. 2024 р. Справа № 722/1455/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118745168>

¹⁶ Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України) : наук.-практ. коментар / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Київ : Норма права, 2021. С. 59.

зібрався, де, коли та з якою метою. Якщо час, місце та мету можна задокументувати під час проведення вказаного зібрання, то з доведенням статусу його учасників значно складніше.

Виходячи з буквального та логічного тлумачення диспозиції ст. 255² КК України, для визнання певної зустрічі злочинним зібранням (сходкою) необхідна наявність на цьому зібранні щонайменше двох осіб, які належать до однієї з таких категорій суб'єктів: 1) представників злочинних організацій; 2) представників організованих груп; 3) представників осіб, які здійснюють злочинний вплив.

Вживання терміну «представник злочинної організації або організованої групи» означає, що для того, щоб довести наявність представництва, насамперед, слід буде встановити факт існування злочинної організації або організованої групи. Натомість факт існування таких об'єднань можна підтвердити у випадку засудження їх учасників. Тобто для встановлення будь-якого із зазначених статусів необхідним є предикатне кримінальне правопорушення. *Наприклад, Особа-5, який був раніше судимим за п. 1, 7, 12 ч. 2 ст. 115 КК України та відбував покарання у виправній колонії, притягнуто до кримінальної відповідальності за умисне встановлення та поширення в суспільстві злочинного впливу за відсутності ознак, зазначених у ч. 5 ст. 255 КК України, вчинене в установі виконання покарань (ч. 2 ст. 255¹ КК України) та сприяння у проведенні злочинного зібрання (сходки) та участь в ньому (ч. 1 ст. 255² КК України)*¹⁷.

Мають місце і ситуації, коли до кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 255² КК України, а саме за участь у злочинному зібранні (сходці) притягують осіб, що набули статусу суб'єкта підвищеного злочинного впливу, однак злочин, передбачений ч. 2 ст. 255¹ КК України, у вину такій особі не ставлять¹⁸.

Водночас якщо йдеться про представника злочинної організації, то таких предикатів, як свідчить практика, має бути щонай-

¹⁷ Вирок Садгирського районного суду м. Чернівці від 01 травн. 2024 р. Справа № 722/1455/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/118745168>

¹⁸ Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 27 черв. 2023 р. Справа № 308/10118/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/116947637>

менше два, оскільки ст. 255 КК України, зазвичай кваліфікується за сукупністю зі статтею Особливої частини КК України, яка визначає підстави кримінальної відповідальності за злочин, учинений учасниками злочинної організації.

Відтак, до кримінальної відповідальності за організацію, сприяння у проведенні або участь у злочинному зібранні (сходці) можна притягнути лише у двох випадках:

1) коли злочинне зібрання (сходка) задокументоване разом з іншими злочинами, що свідчать про те, що особи, які брали в ньому участь, є представниками злочинних організацій або організованих груп, або осіб, які здійснюють злочинний вплив;

2) коли злочинне зібрання (сходка) відбувається у місцях позбавлення волі, тобто є особи, засуджені як учасники злочинних організацій або організованих груп, або особи, які здійснюють злочинний вплив.

Таким чином, концептуальні вади підстав кримінальної відповідальності за організацію, сприяння у проведенні або участь у злочинному зібранні (сходці) полягають у тому, що акцент зроблено на статусі учасників цього зібрання, а не на його меті, що суттєво ускладнює доказування цього злочину.

До речі, ця проблема залишається і в ст. 7.1.6. «Участь у злочинному зібранні» проекту КК України, оскільки в диспозиції норми йдеться про особу, яка будучи учасником організованої злочинної групи, взяла участь у зібранні, а відтак, ст. 7.1.6. потребуватиме предиката у формі злочину, передбаченого ст. 7.1.5 (Створення організованої злочинної групи, керування нею, участь у ній)¹⁹.

2. Щодо суб'єкта участі у злочинному зібранні. На перший погляд здається, що суб'єкт злочину, передбаченого ст. 255² КК України, спеціальний, а тому до кримінальної відповідальності за участь у злочинному зібранні можна притягнути лише осіб, які належать до однієї з трьох категорій наступних суб'єктів: 1) представників злочинних організацій; 2) представників організованих груп; 3) представників осіб, які здійснюють злочин-

¹⁹ Кримінальний кодекс України. Контрольний текст проекту (станом на 1 серпня 2024 р.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/08/02/kontrolnyj-tekst-proyektu-kk-stanom-na-01-08-2024.pdf>

ний вплив. Таку позицію у певних випадках висловлює сторона захисту у кримінальному провадженні²⁰.

Однак зазначене твердження помилкове, оскільки в ст. 255² КК України відсутні вказівки про спеціального суб'єкта злочину. У диспозиції кримінально-правової норми згадується лише про суб'єктів, присутність яких обов'язкова для ідентифікації певного зібрання як злочинного (сходки). Це означає, що в злочинному зібранні можуть брати участь інші особи, окрім представників злочинних організацій або організованих груп, або осіб, які здійснюють злочинний вплив. Ба більше, в контексті форм об'єктивної сторони будь-які вказівки на суб'єкта злочину відсутні, що дає підстави зробити висновок про загального суб'єкта цього злочину.

Зазначене стосується й інших форм об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 255² КК України. Відтак особою, яка організовує злочинне зібрання (сходку), сприяє їй чи бере в ній участь може бути будь-яка фізична осудна особа, яка досягла шістнадцятирічного віку.

3. Для застосування ст. 255² КК України мають значення такі терміни, як «представник злочинної організації або організованої групи», «злочинний вплив», «особа, яка здійснює злочинний вплив», «особа, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу», «вор в законі», «злочинна діяльність», «матеріальне забезпечення злочинної діяльності», «координація злочинно діяльності», «розподіл доходів, одержаних злочинним шляхом», «розподіл сфер злочинного впливу». Визначення понять «злочинний вплив» та «особа, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу» мають низку недоліків, на чому неодноразово наголошувалося в юридичній літературі²¹. Водночас визначення інших термі-

²⁰ Ухвала слідчого судді Голосіївського районного суду міста Києва від 07 серп. 2024 р. Справа № 752/4838/24. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121043360>

²¹ Vozniuk A. Criminal and Legal Counteraction to the Activities of Criminal Authorities: The Ukrainian Model. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2022. Vol. 27, No. 1. PP. 9-19. DOI: 10.33270/0122271.9. <https://elar.naiu.kiev.ua/items/9b446f12-1c7b-4c9e-842d-90c92857c4c4>; Вознюк А. Протидія організованим злочинностям в Україні: перспективи удосконалення кримінального законодавства. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2020 (1). С. 176–194. DOI: [https://doi.org/https://doi.org/10.34015/2523-](https://doi.org/https://doi.org/10.34015/2523-4552.2020.1.18)

нів в кримінальному чи будь-якому іншому законі відсутнє. Натомість у науковій літературі дефініції цих понять ґрунтовно не розроблені, а окремі позиції вчених щодо їх тлумачення є неоднозначними.

Список використаних джерел

1. Vozniuk A. Criminal and Legal Counteraction to the Activities of Criminal Authorities: The Ukrainian Model. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2022. Vol. 27, No. 1. PP. 9-19. DOI: 10.33270/0122271.9. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/items/9b446f12-1c7b-4c9e-842d-90c92857c4c4>
2. Вирок Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська від 05 лип. 2022 р. Справа № 204/4027/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105101121>
3. Вирок Садгірського районного суду м. Чернівці від 01 травн. 2024 р. Справа № 722/1455/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118745168>
4. Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 27 черв. 2023 р. Справа № 308/10118/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116947637>
5. Висновок на проект кримінального кодексу України (контрольний текст станом на 30.01.2023 р. URL: [https://newcriminalcode.](https://newcriminalcode.4552.2020.1.18)

4552.2020.1.18; Вознюк А. А. Встановлення або поширення злочинного впливу: актуальні питання кримінальної відповідальності. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2021. № 3 (17). С. 21–39. DOI: 10.34015/2523-4552.2021.3.03; Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України): наук.-практ. коментар / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Київ : Норма права, 2021. 130 с.; Левчук В. О. «Вор в законі»: відоме поняття та нові кримінально-правові проблеми. *Нове українське право*. 2021. № 4. С. 245-251. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.4.36>; Нікітін А. О. Кримінальна відповідальність за злочини, пов'язані зі злочинним впливом : дис. ... док-ра філ. : 081 «Право». Київ : Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2024. 288 с.; Околіт О. В. Кримінальна відповідальність за створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній : дис. ... д-ра філ. : 081 «Право». Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2023. 272 с.

org.ua/upload/media/2023/03/16/vysnovok-natsionalnyh-
ekspertiv.pdf

6. Вознюк А. Протидія організованим злочинності в Україні: перспективи удосконалення кримінального законодавства. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2020 (1). С. 176–194. DOI: <https://doi.org/https://doi.org/10.34015/2523-4552.2020.1.18>
7. Вознюк А. А. Встановлення або поширення злочинного впливу: актуальні питання кримінальної відповідальності. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2021. № 3 (17). С. 21–39. DOI: [10.34015/2523-4552.2021.3.03](https://doi.org/10.34015/2523-4552.2021.3.03)
8. Вознюк А., Дудоров О. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою: аналіз законодавчих новел. *Новітні кримінально-правові дослідження – 2021 : Альманах наукових праць / за ред. проф. Є.Л. Стрельцова, проф. О.В. Козаченка, PhD О.М. Мусиченко*. Миколаїв : МІП НУ ОЮА, 2021. С. 21–31.
9. Затримання банди у Києві: кидали «ухилянтів», підриваючи довіру до «братви». *АНТИКОР – національний антикорупційний портал*. URL: https://antikor.com.ua/articles/703151-zaderhanie_bandy_v_kieve_kidali_uklonistov_podryvaja_doverie_k_bratve
10. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України): наук.-практ. коментар / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Київ : Норма права, 2021. 130 с.
11. Кримінальний кодекс України. Контрольний текст проекту (станом на 1 серпня 2024 р.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/08/02/kontrolnyj-tekst-proyektu-kk-standom-na-01-08-2024.pdf>
12. Левчук В. О. «Вор в законі»: відоме поняття та нові кримінально-правові проблеми. *Нове українське право*. 2021. № 4. С. 245–251. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.4.36>
13. Нікітін А. О. Кримінальна відповідальність за злочини, пов'язані зі злочинним впливом : дис. ... док-ра філософ. : 081 «Право». Київ : Національний університет «Киево-Могилянська академія», 2024. 288 с.
14. Околіт О. В. Кримінальна відповідальність за створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а

- також участь у ній : дис. ... док-ра філософ. : 081 «Право». Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2023. 272 с.
15. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою: пояснювальна записка до проекту Закону України від 02 груд. 2019 р. № 2513. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67506
  16. Ухвала Голосіївського районного суду м. Києва від 09 верес. 2024 р. Справа № 752/4838/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121596721>
  17. Ухвала Голосіївського районного суду міста Києва від 07 серп. 2024 р. Справа № 752/4838/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121043360>
  18. Ухвала Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 04 жовт. 2023 р. Справа № 686/25327/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113942748>
  19. Ухвала Центрального районного суду м. Миколаєва від 12 січ. 2023 р. Справа № 490/4925/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108378949>

Олександр ОКОЛІТ,
доктор філософії у галузі права,
заступник начальника управління
Департаменту кіберполіції
Національної поліції України

Суб'єкти злочинного впливу в контексті кримінально-правової кваліфікації: поняття, ознаки, види

У роботі проаналізовано терміни, що використовуються для позначення суб'єктів злочинного впливу та суб'єктів підвищеного злочинного впливу – «кримінальний авторитет», «вор в законі», «положенець», «смотрящий». Окреслено відмінності між ними.

Встановлено, що до осіб, які перебувають у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, входять «вори в законі». Щодо інших представників злочинного світу погляди вчених неоднозначні. Натомість буквально тлумачення положень ч. 5 ст. 255 КК України, засвідчує, що категорія осіб, які перебувають у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, може не обмежуватися лише «ворами в законі». З огляду на зазначене, логічнішою видається позиція, відповідно до якої за певних обставин до суб'єктів підвищеного злочинного впливу можна віднести інших суб'єктів, зокрема «положенців», «смотрящих». Приналежність особи до суб'єкта злочинного впливу чи суб'єкта підвищеного злочинного впливу слід визначати не за наявністю неформального статусу в злочинному світі («вор у законі», «положенець», «смотрящий» тощо), а за наявністю в її діях кримінально-правових ознак особи, яка здійснює злочинний вплив чи перебуває в статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу. «Положенець» чи «смотрящий» залежно від обставин справи в одному випадку може бути суб'єктом злочинного впливу, а, в другому – особою, яка перебуває в статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу.

З огляду на відсутність законодавчої дефініції «вора в законі» рішення про визнання певної особи «вором у законі» слід приймати лише на підставі встановлення та доведення комплексу ознак цього суб'єкта, що свідчать про наявність такого статусу. Крім того, в обвинувальному акті й обвинувальному вирокі слід зазначити, на

підставі яких ознак органи досудового розслідування чи суд дійшли висновку про те, що особа перебуває в статусі «вора в законі».

Ключові слова: суб'єкт злочину, організована група, злочинна організація, злочинний вплив, особа, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, «вор в законі», «кримінальний авторитет», «положенець», «смотрящий», кримінальна відповідальність.

The paper analyzes the terms used to designate subjects of criminal influence and subjects of increased criminal influence – «criminal authority», «thief in law», «person in status», «watcher». The differences between them are outlined.

It has been established that persons who are in the status of a subject of increased criminal influence include «thieves in law». Regarding other representatives of the organized crime world, the views of researchers are ambiguous. However, the literal interpretation of the provisions of Part 5 of Article 255 of the Criminal Code of Ukraine indicates that the category of persons who are in the status of a subject of increased criminal influence may not be limited to «thieves in law». In view of the above, the position seems more logical, according to which, under certain circumstances, other subjects, in particular «person in status», «watchers», can be attributed to subjects of increased criminal influence. A person belonging to a subject of criminal influence or a subject of increased criminal influence should be determined not by the presence of an informal status in the criminal world («thief in law», «person in status», «watcher», etc.), but by the presence in his or her actions of criminal-legal signs of a person exercising criminal influence or being in the status of a subject of increased criminal influence. «Person in status» or «watcher», depending on the circumstances of the case, may in one case be a subject of criminal influence, and in the other – a person who is in the status of a subject of increased criminal influence.

Given the absence of a legislative definition of “thief in law”, the decision to recognize a certain person as a «thief in law» should be made only on the basis of establishing and proving a set of signs of this subject, which indicate the presence of such status. In addition, the indictment and the verdict of conviction should indicate on the basis of which elements the pre-trial investigation bodies or the court have reached the conclusion that the person is in the «thief in law» status.

Keywords: subject of the crime, organized group, criminal organization, criminal influence, a person who is in the status of a subject of increased criminal influence, «criminal authority», «thief in law», «person in status», «watcher», criminal liability.

У теорії кримінального права висловлюють різні позиції щодо того, кого слід відносити до суб'єкта злочинного впливу, а кого – до суб'єкта підвищеного злочинного впливу. Це питання має важливе значення для кваліфікації злочинів за ст. 255, 255¹ КК України, оскільки слідчий в обвинувальному акті повинен конкретизувати, до якого саме суб'єкта належить обвинувачений, щоб не створювати підґрунтя для повернення документів на доопрацювання, допущення судових помилок тощо.

Суб'єктами злочинного впливу Р. В. Яцкевич пропонує вважати осіб, які в неформальній стратифікаційній системі кримінального середовища, зокрема й у місцях позбавлення волі, мають статус «смотрящого», «положенця», «кримінального авторитета»¹, а В. В. Малюк – «наглядача», «прагнучого» та кримінальних авторитетів як керівників організованої групи чи злочинної організації (незалежно від їх ролі)².

Суб'єктами підвищеного злочинного впливу Р. В. Яцкевич називає осіб, які мають статус «вора в законі»³, а В. В. Малюк – «вора в законі» та «положенця» на період виконання доручення «вора в законі»⁴.

Тобто криміналісти тлумачать терміни «суб'єкт злочинного впливу» та «суб'єкт підвищеного злочинного впливу» в найбільш широкому значенні, а не вузькому – кримінально-правовому, закріпленому в примітках до ст. 255 КК України.

Така позиція дослідників в обох випадках суперечить положенням ч. 5 ст. 255 КК України, оскільки законодавець не ото-

¹ Яцкевич Р. В. Правові моделі нейтралізації злочинної діяльності «ворів в законі» в установах виконання покарань. *Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 15 трав. 2020 р.)* : у 3 т. / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса, 2020. Т. 3. С. 384.

² Малюк В. В. Характеристика осіб-носіїв оперативно значущої поведінки, які вчиняють кримінальні правопорушення у складі злочинних спільнот. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 2. С. 96–101. doi: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.2.18>

³ Яцкевич Р. В. Правові моделі нейтралізації злочинної діяльності «ворів в законі» в установах виконання покарань. *Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 15 трав. 2020 р.)* : у 3 т. / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса, 2020. Т. 3. С. 384.

⁴ Малюк В. В. Характеристика осіб-носіїв оперативно значущої поведінки, які вчиняють кримінальні правопорушення у складі злочинних спільнот. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 2. С. 96–101. doi: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.2.18>

тожне «вора в законі» із суб'єктом підвищеного злочинного впливу. До суб'єкта підвищеного злочинного впливу можуть входити й інші суб'єкти, крім «вора в законі». З цього приводу П. Фріс та І. Фріс зауважують, що «злочин у законі» хоча і є вищим авторитетом, однак не обмежує вищу злочинну ієрархію. До неї входять «положенці» та «смотрящі», інші особи, що мають високий авторитет у цьому середовищі⁵. Однак не слід ототожнювати особу, яка перебуває в статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, й особу, яка займає вище становище в злочинній ієрархії. У першому випадку йдеться про спеціального суб'єкта злочину, а в другому – про кримінологічний термін, який позначає певну категорію представників злочинного світу. Особа може займати вище становище в злочинній ієрархії, однак через брак доказів її можна вважати лише особою, яка здійснює злочинний вплив. Тому, коментуючи положення ст. 255 КК України, А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський слушно зауважують, що суб'єктом підвищеного злочинного впливу з погляду інкримінування ч. 5 ст. 255 КК України відповідно до обставин справи може бути визнано й того, хто не має неформального статусу «вора в законі», «положенця» чи «смотрящого»⁶.

Отже, до осіб, які перебувають у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, відносять насамперед «ворів у законі». Щодо інших представників злочинного світу погляди вчених неоднозначні. Натомість буквальне тлумачення положень ч. 5 ст. 255 КК України засвідчує, що категорія осіб, які перебувають у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, може не обмежуватися лише «ворами в законі». З огляду на зазначене, логічнішою видається позиція, відповідно до якої за певних обставин до суб'єктів підвищеного злочинного впливу можна віднести інших суб'єктів, зокрема «положенців», «смотрящих». Приналежність особи до суб'єкта злочинного впливу чи суб'єкта підвищеного злочинного впливу слід визначати не за наявністю

⁵ Фріс П., Фріс І. Про боротьбу зі злочинними спільнотами (нотатки на полях закону). *Юридичний вісник України*. 17–30 лип. 2020 р. № 28–29. URL: <https://yvu.com.ua/pro-borotbu-zi-zlochynnymy-spilnotamy-notatky-na-polyah-zakonu/>

⁶ Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України): наук.-практ. комент. / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Київ : Норма права, 2021. С. 36.

неформального статусу в злочинному світі («вор у законі», «положенець», «смотрящий» тощо), а за наявності в її діях кримінально-правових ознак особи, яка здійснює злочинний вплив чи перебуває в статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу. Той самий «положенець» чи «смотрящий» залежно від обставин справи в одному випадку може бути суб'єктом злочинного впливу, а, в другому – особою, яка перебуває в статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу⁷.

Важливо встановити *співвідношення особи, яка перебуває в статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, й особи, яка перебуває в статусі «вора в законі»*.

Безумовно, видається хибною позиція науковців, які вважають що поняття «злочин у законі» у вітчизняному КК диференціюється на три поняття: особа, яка здійснює злочинний вплив; особа, яка перебуває в статусі суб'єкта підвищеного впливу; «вор у законі». Водночас категорія «злочин у законі» охоплює всіх зазначених осіб⁸.

Натомість мають рацію вчені в тому, що поняття суб'єкта підвищеного злочинного впливу є ширшим, ніж поняття «вор у законі». Останній є різновидом суб'єкта підвищеного злочинного впливу. Не кожна особа, яка здійснює злочинний вплив, і навіть не кожна особа, яка перебуває в статусі суб'єкта підвищеного впливу, є, за задумом нашого законодавця, «вором у законі». Для кваліфікації дій особи, яка перебуває в статусі «вора в законі», за ч. 5 ст. 255 КК України немає потреби в додатковому встановленні статусу «вора в законі» – достатньо довести перебування особи в статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу. Використовуючи відповідний зворот, законодавець, вочевидь, «зіграв на випередження» – спробував відреагувати на майбутні складнощі правозастосування, пов'язані з визнанням

⁷ Околіт О. В. «Суб'єкт злочинного впливу», «суб'єкт підвищеного злочинного впливу», «вор в законі»: співвідношення понять. *Наукові читання, присвячені пам'яті професора Т. А. Денисової* : зб. матеріалів (Запоріжжя, 10 берез. 2022 р.). Запоріжжя, 2022. С. 277–279.

⁸ Копйова І. А., Ципишук К. В. Щодо доцільності введення категорії «вор/злочин у законі» в кримінальне законодавство України. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2020. № 2. С. 213

конкретної особи «вором у законі», поняття якого в сучасних умовах трансформується⁹.

На практиці, стверджує В. В. Речицький, не кожен «вор у законі» є причетним до кримінальної активності «суб'єкта підвищеного злочинного впливу». Здавалося б, за відсутності кримінальної активності «вор у законі» підлягати юридичній відповідальності не повинен. Тобто він може бути, а може й не бути «суб'єктом підвищеного злочинного впливу». Це застереження є винятково важливим, але КК України про нього зовсім не згадує. Така фігура умовчання є або спеціально закладеною в КК України, або свідчить про явище випадкове (неусвідомлене). Якщо відсутність у КК України чіткого розрізнення між «вором у законі», з одного боку, і «суб'єктом підвищеного злочинного впливу» – з другого, є наслідком свідомої позиції законодавця, то це означає, що останній безпосередньо зацікавлений в їх автоматичному ототожненні. У цьому випадку з примітки 2 до ст. 255 КК України витікає, що будь-який «суб'єкт підвищеного злочинного впливу» з повним набором ознак кримінального діяння є тотожним «вору в законі», який такого набору ознак може не мати¹⁰.

На думку О. І. Міневич, зайвим видається уточнення «в тому числі», оскільки особа, яка перебуває в статусі «ворав законі», і є суб'єктом підвищеного злочинного впливу¹¹. А. А. Вознюк також зауважує, що очевидним є факт, що особа, яка перебуває в статусі «вора в законі», є особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу¹².

На думку В. О. Левчука, термінологічний зворот «вор у законі» (ч. 5 ст. 255, ч. 5 ст. 255¹, ч. 1 ст. 255³ КК України) є частиною

⁹ Вознюк А., Дудоров О. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою: аналіз законодавчих новел. Новітні кримінально-правові дослідження – 2021: *Альманах наукових праць* / за ред. Є.Л. Стрельцова, О.В. Козаченка, О.М. Мусиченко. Миколаїв : МІП НУ ОЮА, 2021. С. 26.

¹⁰ Речицький В. Критичний аналіз ст. 255 Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за злочини, вчинені «злочинною спільнотою» (станом на 22 лип. 2020 р.). *Інформаційний портал «Права людини в Україні»*. URL: <https://khp.org/1595421303>

¹¹ Міневич О. І. Поняття та види правових помилок: загальнотеоретичне дослідження : дис. ... кандюрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2021. С. 122–123.

¹² Вознюк А. Протидія організованій злочинності в Україні: перспективи удосконалення кримінального законодавства. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 1 (11). С. 185. doi: 10.34015/2523-4552.2020.1.18

такого поняття, як «особа, яка перебуває в статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу». З цієї дефініції вбачається, що «вор у законі» є одним із видів осіб, які перебувають у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу. Особи, які є «ворами в законі», не завжди мають статус суб'єкта підвищеного злочинного впливу, оскільки це визначається особливостями злочинної діяльності конкретної особи, що має статус «вора в законі»¹³.

А. О. Нікітін також переконаний, що з огляду на логічне тлумачення примітки до нової редакції ст. 255 КК України, можна дійти висновку, що запропоноване визначення поняття «суб'єкт підвищеного злочинного впливу» є ширшим й охоплює поняття «вор у законі». Тобто за логікою цього законопроекту «вор у законі» є завжди суб'єктом підвищеного злочинного впливу, але не навпаки¹⁴.

Тобто вчені вважають особу, яка перебуває в статусі «вора в законі», різновидом особи, яка перебуває в статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу. І це абсолютно правильно, оскільки якби законодавець мав на меті виокремити особу, яка перебуває в статусі «вора в законі» як самостійного суб'єкта поряд з особою, яка перебуває в статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, то застосував би сполучник «або» чи розділовий знак «кома».

Однак постає запитання, як застосовувати це положення на практиці. Вбачається принаймні два варіанти:

1) для притягнення до кримінальної відповідальності особи, яка перебуває в статусі «вора в законі», слід встановити лише кримінально-правові ознаки цього суб'єкта (хоча їх у КК України не закріплено);

2) для притягнення до кримінальної відповідальності особи, яка перебуває в статусі «вора в законі», слід встановити кримінально-правові ознаки цього суб'єкта, а також кримінально-правові ознаки особи, яка перебуває в статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу. Хоча особа, яка перебуває в статусі «вора в законі»

¹³ Левчук В. О. «Вор в законі»: відоме поняття та нові кримінально-правові проблеми. *Нове українське право*. 2021. № 4. С. 246, 249. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.4.36>

¹⁴ Нікітін А. О. «Злодій у законі» у кримінальному законодавстві: зарубіжний досвід та процес запровадження в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 169.

законі», не завжди характеризується кримінально-правовими ознаками особи, яка перебуває в статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, про що вже зазначено вище.

Очевидно, що однозначне тлумачення досліджуваного кримінально-правового положення можливе лише за умови внесення змін до КК України.

Деяких осіб, які здійснюють злочинний вплив чи перебувають у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, називають кримінальними авторитетами. Термін «кримінальний авторитет» активно застосовують для позначення лідерів злочинного світу, зокрема «вора в законі», «положенця», «смотрящого», кандидата у «вори в законі» тощо.

Народний депутат В. М. Неклюдов термін «кримінальний авторитет» пропонував навіть визначити в КК України. На його переконання «кримінальний авторитет» – особа, яка не має неформального титулу «злодій у законі», дотримується притаманних злочинному середовищу традицій та правил поведінки, має авторитет серед осіб, які вчинили та планують вчинити кримінальні правопорушення, здійснює безпосередню координацію та керівництво кримінальною спільнотою чи її частиною, або особа, якій «злодій в законі» делегував свої повноваження («смотрящі», «положенці» та ін.)¹⁵.

Серед лідерів злочинного світу виокремлюють насамперед такі категорії, як «вор у законі», «смотрящий», «положенець». Ці фігури успадковані з СРСР, ГУЛАГу й тоталітаризму¹⁶.

«Вор у законі». Термін «вор у законі» є передусім кримінологічним, а не кримінально-правовим, і властивий переважно кримінальній субкультури країн пострадянського простору¹⁷. Нині в КК України немає визначення терміна «вор у законі», хоча й пропозиції з цього приводу висловлювали неодноразо-

¹⁵ Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою : проект Закону України від 2 груд. 2019 р. № 2513. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2513&skl=10

¹⁶ Фріс П., Фріс І. Про боротьбу зі злочинними спільнотами (нотатки на полях закону). *Юридичний вісник України*. 17–30 лип. 2020 р. № 28–29. URL: <https://yuv.com.ua/pro-borotbu-zi-zlochynnymy-spilnotamy-notatky-na-polyah-zakonu/>

¹⁷ Нікітін А. О. «Злодій у законі» у кримінальному законодавстві: зарубіжний досвід та процес запровадження в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 167–170.

во. Зокрема, у пояснювальній записці до одного з відповідних законопроектів зазначено, що для посилення боротьби із цією «лиходійською елітою», крім постійної роботи оперативних служб, необхідно законодавчо визначити поняття «зłodія в законі» та механізм відповідальності таких «авторитетів». А тому необхідно внести відповідні зміни до КК України¹⁸. Упродовж останніх десяти років (з 2012 р.) було зареєстровано декілька законопроектів, що передбачали введення категорії «вора в законі».

У проекті Закону «Про доповнення Кримінального кодексу України положеннями про відповідальність «зłodіїв в законі» та осіб, що належать до зłodійського миру» від 22 травня 2012 р. № 10506 пропонувалося доповнити КК України визначенням «зłodія в законі» як особи, яка відповідно до спеціальних правил у будь-яких формах організовує та/або керує зłodійським миром (користується авторитетом у членів зłodійського миру, надає їм завдання/доручення, що сприяють досягненню цілей злочинного миру, організовує зłodійські розбори, бере участь у зібранні (сходці) «зłodіїв в законі» тощо)¹⁹.

Схоже визначення містилося в проекті Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо відповідальності для «зłodіїв в законі» та за злочини, вчинені злочинними угрупованнями)» від 2 грудня 2014 р. № 1188. У цьому документі пропонувалося доповнити КК України визначенням особи, яка займає вище становище в злочинній ієрархії («зłodій в законі») як особи, що відповідно до визначених у злочинному миру (злочинному середовищі) спеціальних правил поведінки в будь-яких формах організовує та/або керує зłodійським миром (має авторитет у членів зłodійського миру, надає їм завдання/доручення, що сприяють досягненню цілей злочинного миру, організовує зłodійські розбори, бере участь у зібранні (сходці) «зłodіїв в

¹⁸ Про доповнення Кримінального кодексу України положеннями про відповідальність «зłodіїв в законі» та осіб, що належать до зłodійського миру : пояснювальна записка до проекту Закону України від 22 трав. 2012 р. № 10506. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=43502

¹⁹ Про доповнення Кримінального кодексу України положеннями про відповідальність «зłodіїв в законі» та осіб, що належать до зłodійського миру : пояснювальна записка до проекту Закону України від 22 трав. 2012 р. № 10506. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=43502

законі» тощо)²⁰. Відмінність цієї дефініції від попередньої полягає в уточненні того, що «зłodій в законі» є особою, яка займає вище становище в злочинній ієрархії, а також у використанні поряд з терміном «злочинний мир» терміна «злочинне середовище». Про злочинний світ згадується в законодавстві Грузії. Зокрема, у законі Грузії про організовану злочинність і рекет «вора в законі» визначено як особу, яка в будь-якій формі здійснює управління або (та) організацію зłodійського світу або з використанням методів діяльності зłodійського світу здійснює управління або (та) організацію групи осіб²¹.

Деяка інша дефініція «зłodія в законі» пропонується в проекті Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо відповідальності для «зłodіїв в законі» та за злочини, вчинені злочинними угрупованнями)» від 10 лютого 2015 р. № 1188. У ньому «зłodія в законі» визначено як особу, яка є організатором і керівником злочинного співтовариства, що базується на достатньому авторитеті в кримінальному й тюремному середовищі, є активним прибічником кримінального способу життя та моралі, пов'язана обов'язком злочинного кодексу поведінки і традиціями кримінального світу, відносно якої формально виконано процедуру так званого коронування та керує іншими керівними особами злочинних угруповань відповідно до встановленої в злочинному товаристві ієрархії²². У цьому визначенні є згадка про виконання процедури так званого коронування, встановлено прив'язку «зłodія в законі» до злочинного співтовариства, щодо якого його визнають організатором і керівником.

У новому проекті Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочи-

²⁰ Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо відповідальності для «зłodіїв в законі» та за злочини, вчинені злочинними угрупованнями) : проект закону від 2 груд. 2014 р. № 1188. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52627

²¹ Закон Грузії об організованій преступности и рэкрете. Контрольный текст по состоянию на 18 апр. 2018 г. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/27814?publication=1>

²² Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо відповідальності для «зłodіїв в законі» та за злочини, вчинені злочинними угрупованнями) : проект Закону від 10 лют. 2015 р. № 1188 (допр.). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52627

ни, вчинені злочинною спільнотою» від 2 грудня 2019 р. № 2513 пропонувалося доповнити ст. 28 КК України визначенням «злодія в законі» як особи, яка дотримується притаманних злочинному середовищу традицій і правил поведінки, користується авторитетом серед осіб, які вчиняли кримінальні правопорушення, керує, координує та/або організовує діяльність злочинної спільноти чи її частини або є учасником такої спільноти²³. Це визначення схоже з попереднім, однак у ньому немає згадки про процедуру «коронування». Тому закономірно, що народний депутат М. Є. Дирдін пропонував абзац 2 ч. 5 ст. 28 КК України викласти в такій редакції: «“Злодієм у законі” визнається особа, яка суворо дотримується кодексу кримінальних традицій, яка має судимості, достатній авторитет у злочинному середовищі, та щодо якої виконана формальна процедура “коронування”». В обґрунтуванні цієї позиції зазначалося, що запропоноване в законопроекті визначення «злодія в законі» не відрізняє його від інших злочинців, які систематично вчиняють злочинні діяння. Кримінологічні дослідження засвідчують, що «злодієм у законі» можна стати лише після проходження процедури «коронування»²⁴. З цього приводу С. Г. Киренко слушно зауважив, що оскільки надання статусу «вора в законі» вимагає в злочинному світі певної процедури (наприклад, «коронації» на «сходці» – злочинному зібранні), то потрібно принаймні в загальних рисах зазначити цей момент у тексті статті, інакше залишається незрозумілим, у чому саме полягає специфіка статусу «вора в законі» серед інших суб'єктів підвищеного злочинного впливу²⁵.

На етапі обговорення законопроекту від 2 грудня 2019 р. № 2513 народний депутат Г. М. Мамка запропонував інше визначення «злодія в законі». На його думку, це особа, яка дотримується притаманних злочинному середовищу традицій та правил

²³ Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою : проект Закону України від 2 груд. 2019 р. № 2513. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2513&skl=10

²⁴ Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою : проект Закону України від 2 груд. 2019 р. № 2513. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2513&skl=10

²⁵ Киренко С. Г. Проблеми кримінально-правового забезпечення боротьби з організованою злочинністю. *Dictumfactum*. 2020. № 2. С. 62.

поведінки, що визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує захист прав і свобод людини і громадянина та/або користується авторитетом серед осіб, які вчиняли та були засуджені за кримінальні правопорушення, та/або керує, координує (організовує) діяльність злочинної організації (спільноти) чи її частини (групи), спрямовану на вчинення злочинів, або є учасником злочинної організації (спільноти) та/або здійснює розподіл сфер злочинного впливу та/або злочинних доходів між такими частинами (групами) злочинної організації (спільноти)²⁶.

Пропозиції щодо закріплення в КК України окремих ознак «вора в законі» зазнали критики.

Зокрема, В. В. Речицький зазначає, що нині доцільно розглянути таку необхідну для юридичного визначення «злодія в законі» ознаку, як «**дотримання притаманних злочинному середовищу традицій**». Слово «дотримання» означає в юридичному сенсі послідовне «виконання», «непорушення» певних правил чи норм поведінки. Скажімо, кожен громадянин має обов'язок дотримуватися Конституції України та законів України (ст. 68 Основного Закону України), що передбачає в більшості випадків не активну дію, а утримання від правопорушень, позитивну бездіяльність²⁷.

Отже, вислів «дотримуватися притаманних злочинному середовищу традицій і правил поведінки» не означає автоматичної налаштованості особи на злочинні діяння. Не можна стверджувати, що всі без винятку традиції та правила поведінки, притаманні злочинному середовищу, є антигуманними. Злочинне середовище – це специфічна людська спільнота, яка існує й виживає завдяки дотриманню її членами певних правил, соціальних норм. Зокрема, у злочинному середовищі визнається авторитет старших і досвідченіших осіб, а також морально засу-

²⁶ Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою : проект Закону України від 2 груд. 2019 р. № 2513. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2513&skl=10

²⁷ Речицький В. Критичний аналіз ст. 255 Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за злочини, вчинені «злочинною спільнотою» (станом на 22 лип. 2020 р.). *Інформаційний портал «Права людини в Україні»*. URL: <https://khp.gov.org/1595421303>

джуються особи, засуджені за вчинення злочинів на сексуальному підґрунті тощо²⁸.

У будь-якому випадку поняття «дотримання» стосовно злочинних традицій і правил поведінки є недостатньо конкретним і визначеним орієнтиром для справедливої правової оцінки. Своєю чергою така невизначеність суперечить конституційному принципу верховенства права, закріпленому в ст. 8 Основного Закону України²⁹.

Не менш вразливою для критики в контексті ст. 28 проекту змін до КК України є адресована «злодію в законі» формальна вимога «*користуватися авторитетом серед осіб, які вчиняли кримінальні правопорушення*». По-перше, серед осіб, які раніше вчиняли кримінальні правопорушення, є чимало тих, хто засудив своє кримінальне минуле й виправився. Тому мати авторитет у таких осіб не є негативною рисою чи ознакою. По-друге, якщо особи, які свого часу вчиняли кримінальні правопорушення, не мають нині судимості, то на якій підставі їх моральна позиція стосовно будь-якої особи може бути використана для кримінальної репресії чи просто дискримінації останньої³⁰.

Якщо для визнання авторитетної в кримінальному середовищі особи «злодієм у законі» достатньо такої ознаки, як її «участь» у «злочинній спільноті», то постає запитання: що тут є первинною кваліфікаційною ознакою – «злочинна спільнота» чи «злодій у законі»? Участь «злодія в законі» в «ієрархічному об'єднанні» понад п'яти осіб перетворює це об'єднання на «кримінальну спільноту». Водночас участь у «кримінальній спільноті» фізичної особи може надати цій особі статусу «злодія в законі»³¹.

²⁸ Речицький В. Критичний аналіз ст. 255 Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за злочини, вчинені «злочинною спільнотою» (станом на 22 лип. 2020 р.). *Інформаційний портал «Права людини в Україні»*. URL: <https://khp.org/1595421303>

²⁹ Речицький В. Критичний аналіз ст. 255 Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за злочини, вчинені «злочинною спільнотою» (станом на 22 лип. 2020 р.). *Інформаційний портал «Права людини в Україні»*. URL: <https://khp.org/1595421303>

³⁰ Речицький В. Критичний аналіз ст. 255 Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за злочини, вчинені «злочинною спільнотою» (станом на 22 лип. 2020 р.). *Інформаційний портал «Права людини в Україні»*. URL: <https://khp.org/1595421303>

³¹ Речицький В. Критичний аналіз ст. 255 Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за злочини, вчинені «злочинною спільнотою»

Якщо врахувати ту обставину, що не всі злочини є тяжкими або особливо тяжкими, нескладно дійти висновку, що загальне поняття «злочинної діяльності» в сенсі ст. 255 КК України охоплює також вчинення передбачених частиною четвертою ст. 12 КК України «нетяжких» злочинів, за які передбачено покарання у вигляді штрафу в розмірі не більше ніж десять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше ніж п'ять років³².

Це означає, що до «вора в законі» або іншого «суб'єкта підвищеного злочинного впливу» може бути застосовано позбавлення волі на 15 років лише за те, що він/вона «здійснював вплив» і «координував» злочинну діяльність інших осіб, налаштованих на здійснення «нетяжких» злочинів у кількісно невизначеному масштабі³³.

Послідовне застосування частини четвертої ст. 255 КК України до «вора в законі» або іншого «суб'єкта підвищеного злочинного впливу» видається істотним порушенням вимог «пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню». У такий спосіб репресивний потенціал ст. 255 КК України суперечить вимогам верховенства права, що закріплено в ст. 8 Основного Закону України³⁴.

Зауважимо, що спершу законопроект № 2513 містив перекладене українською мовою поняття «злодій в законі». До другого читання формулювання було змінено на таке, яке поширене в злочинному світі, однак законодавець не закріпив ознак, що

(станом на 22 лип. 2020 р.). *Інформаційний портал «Права людини в Україні»*. URL: <https://khp.org/1595421303>

³² Речицький В. Критичний аналіз ст. 255 Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за злочини, вчинені «злочинною спільнотою» (станом на 22 лип. 2020 р.). *Інформаційний портал «Права людини в Україні»*. URL: <https://khp.org/1595421303>

³³ Речицький В. Критичний аналіз ст. 255 Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за злочини, вчинені «злочинною спільнотою» (станом на 22 лип. 2020 р.). *Інформаційний портал «Права людини в Україні»*. URL: <https://khp.org/1595421303>

³⁴ Речицький В. Критичний аналіз ст. 255 Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за злочини, вчинені «злочинною спільнотою» (станом на 22 лип. 2020 р.). *Інформаційний портал «Права людини в Україні»*. URL: <https://khp.org/1595421303>

характеризують суб'єкта підвищеного злочинного впливу, зокрема «вора в законі»³⁵.

У теорії кримінального права та кримінології немає чіткої та однозначної дефініції поняття «вор у законі» Передусім до них слід відносити осіб, яким надано зазначений неофіційний статус та які пропагують «зłodийські ідеї», згуртовують довкола них осіб кримінально протиправного спрямування.

«Зłodіями в законі» стають особи, що вже були неодноразово судимими (хоча серед «зłodіїв у законі» є також і значна кількість злочинців, які взагалі не були раніше судимими), а саме такі, що глибоко опанували кримінальну субкультуру; мають високий авторитет у злочинному світі; визнані такими особами, що вже мають статус «зłodія в законі». Визнання злочинця «зłodієм у законі» в більшості випадків відбувається здійснюється на зłodийській «сходці» – «законодавчому органі» злочинного світу, повноважному визначати систему зłodийської етики («злочинної ідеології»), вирішувати найбільш важливі та складні питання життя в злочинному світі³⁶.

З аналізу проміжних рішень у кримінальному провадженні (ухвал слідчих суддів під час здійснення судового контролю) й остаточних судових рішень в адміністративному судочинстві, в яких вирішувалося питання про скасування рішень уповноважених органів на заборону в'їзду на територію України іноземним громадянам через наявність у них статусу «вора в законі», виявлено **критерії, що використовують суди для встановлення того, що особа мала статус «вора в законі»**. Зокрема, це: проходження процедури ініціації («коронування») та отримання статусу «вора в законі»; контроль і розподіл матеріальних благ («общака»); виконання ролі «мирового судді» під час вирішення конфліктів і спірних ситуацій, які виникали між представниками криміналітету; вплив на представників криміналітету, надання їм відповідних вказівок, контроль виконання таких вказівок і дотримання особами негласних «злочинних понять»; наявність

³⁵ Міневич О. І. Поняття та види правових помилок: загальнотеоретичне дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2021. С. 122–123.

³⁶ Тома М. Г. Професійна злочинність: «зłodії в законі», їхній вплив на криміногенну ситуацію в країні. *Право і суспільство*. 2020. № 2. Ч. 3. С. 84–85. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-3.13>

злочинного прізвиська; наявність злочинного авторитету у кримінальному світі; беззаперечний авторитет серед злочинців³⁷.

Одне з найбільш повних і вичерпних визначень «вора в законі» сформульовано в науково-практичному коментарі до ст. 255 КК України. На переконання авторів коментаря, «вор у законі» є суб'єктом, якому, відповідно до юридичної літератури та інших джерел, притаманна низка ознак:

1) набуває такого статусу внаслідок проходження «коронації» (особливої процедури визнання особи «вором у законі» на злочинному зібранні («сходці») інших «ворів у законі»).

Стати «вором у законі» можна лише за умови отримання підтримки («рекомендації») інших, визнаних такими кримінальними авторитетами, представників злочинного середовища. Трапляються випадки, коли кримінальні авторитети з різних причин відмовляються «коронуватися». Самі авторитети здебільшого пояснюють це вагою «зłodийської корони»; фактично йдеться про те, що не завжди кримінальний авторитет спроможний чи бажає неухильно дотримуватися зłodийських звичаїв, традицій, моралі³⁸;

2) підтримує злочинні традиції, пропагує ідеї злочинного світу, згуртовує довкола них інших осіб, дотримується зłodийського «кодексу честі», який, зокрема, забороняє: сприйняття будь-яких формальних суспільних правил поведінки й норм моралі; будь-яку співпрацю з органами кримінальної юстиції, зокрема визнання власної вини; займатися будь-якою суспільно

³⁷ Левчук В. О. «Вор в законі»: відоме поняття та нові кримінально-правові проблеми. *Нове українське право*. 2021. № 4. С. 245–250. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.4.36>

³⁸ З іншого боку, окремі злочинці за зłodийськими «поняттями» ніколи не можуть стати «ворами в законі». Це, зокрема: 1) особи з нетрадиційною сексуальною орієнтацією (в установах виконання покарань їх називають «скривдженими», «півнями»), засуджені, які надавали допомогу адміністрації (їх називають «козлами»), «фуфлижники» (ті, хто не повертає картковий або інший борг); 2) особи, які служили в правоохоронних органах чи армії; 3) ті, хто недостатньо знає і поважає зłodийську мораль. Наприклад, якщо злочинець, маючи кримінальний дохід, не вносить гроші в «общак» або не допомагає «чесним арештантам», а використовує дохід в особистих цілях (на зłodийському жаргоні – набиває кишку), то він не зможе стати «вором в законі» (Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України): наук.-практ. комент. / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Київ : Норма права, 2021. С. 89).

корисною працею, обіймати будь-які адміністративно-господарські посади в місцях позбавлення волі; брати участь у діяльності політичних партій, виборах до органів влади; отримувати від влади зброю, нагороди, захищати державні й громадські інтереси; вчиняти вбивство, якщо його причиною не був захист «воровських принципів» і «честі вора», а також хуліганство і згвалтування;

3) організує наповнення злодійської каси – «общака»³⁹;

4) підтримує фінансово та/або матеріально засуджених чи раніше судимих;

5) координує кримінально протиправну діяльність на певній території чи в певній сфері;

6) виконує роль «третейського судді» (є посередником у розв'язанні конфліктних ситуацій);

7) переважно є неодруженим чоловіком, уникає тривалих стосунків із жінками, розірвав контакти з рідними та близькими;

8) здебільшого має (мав) судимість;

9) має радника, інших помічників, прислужників («шісток»);

10) має авторитет серед засуджених чи раніше судимих;

11) має відповідні татування на тілі;

12) сприяє кримінально протиправній діяльності чи спонукає до неї;

³⁹ Під «общаком» (злодійським «общаком») розуміють своєрідний матеріальний фонд – кошти (зокрема, безготівкові) та інші матеріальні цінності (наприклад, у місцях позбавлення волі це можуть бути продукти харчування, одяг, наркотики, алкоголь тощо), за збирання, облік та зберігання яких відповідає певна особа («вор в законі», «смотрящий»). Це фонд взаємодопомоги в злочинному середовищі. «Обшак» слугує основою згуртування різних груп засуджених під заступництвом найбільш авторитетних із них – «злодіїв в законі» і «смотрящих». «Обшак» поповнюється, зокрема, за рахунок прибутку від професійної злочинної діяльності, «податку» з осіб, які порушують норми і традиції злочинного світу, коштів, які надходять «ворам в законі» чи іншим кримінальним авторитетам як плата за вирішення ними майнових спорів, внесків від проведення азартних ігор. У злочинному світі існує як загальний «обшак», так і регіональні, а також інші, локальні «общаки». Взагалі злодійські «каси» розрізняються за місцем їхнього створення і контингентом суб'єктів використання. Кошти з «общака» можуть бути використані, наприклад, для оплати послуг адвокатів, допомоги близьким «вора в законі» чи іншого кримінального авторитету, який перебуває в установі виконання покарань, підкупу персоналу цих установ, слідчих або суддів, влаштування злодійських зібрань (Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України): наук.-практ. комент. / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Київ : Норма права, 2021. С. 90).

13) має зв'язки з іншими злочинними авторитетами, учасниками злочинних об'єднань;

14) може наділяти членів злочинного середовища певними функціями чи ролями, зокрема призначає «положенців»;

15) має можливість брати участь у «сходці»;

16) уміє на високому рівні грати в азартні ігри та вчасно розраховується з тими, хто виграв;

17) має кримінальне прізвисько⁴⁰.

Для «ворів у законі» передбачено три види санкцій: 1) публічний ляпас (застосовують за дрібні провини; причому дати ляпас може тільки рівний за «званням», тобто також «вор у законі»; 2) «дати (бити) по вухах», тобто перевести в нижчу категорію – так званих мужиків; 3) смерть. У разі порушення основних вимог злодійського «кодексу» «вор у законі» не може розраховувати на поблажливість; його будуть розшукувати, поки не знайдуть. Після винесення злодійською «сходкою» вироку кожен арештант, який поважає себе, зобов'язаний під час зустрічі із засудженим привести вирок у виконання, тобто позбавити життя «вора в законі».

Використання «титулу» «вора в законі» злочинцями є доволі суперечливим, оскільки вони називають себе просто «злодій», не додаючи жодної згадки про будь-який закон, що для інших категорій злочинців не передбачено⁴¹. «Вора в законі» можуть називати по-різному: «вор у законі», «вор», «старший брат», «ідейний вор», «законник» тощо⁴².

Протистояти діяльності «злодіїв у законі» надзвичайно складно. Адже «авторитети», коли переховуються, з'являються лише в добре перевіреніх місцях. Вони непередбачувані, ведуть активне кримінальне життя, підтримують засуджених у місцях позбавлення волі через «общаки» й мають дві основні робочі спеціа-

⁴⁰ Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України): наук.-практ. комент. / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Київ : Норма права, 2021. С. 32–33.

⁴¹ Фріс П., Фріс І. Про боротьбу зі злочинними спільнотами (нотатки на полях закону). *Юридичний вісник України*. 17–30 лип. 2020 р. № 28–29. URL: <https://yvu.com.ua/pro-borotbu-zi-zlochynnymy-spilnotamy-notatky-na-polyah-zakonu/>

⁴² Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України): наук.-практ. комент. / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Київ : Норма права, 2021. С. 33–34.

лізації. Одні контролюють чисельні угруповання крадіїв, грабіжників і розбійників, нерідко беруть безпосередню участь у «наскоках». Їх називають мастодонтами, плем'ям, що вимирає, до якого належать представники найстарішої когорти, що дотримуються традицій. «Авторитети» нової формації, які не надто дотримуються злочинського кодексу, найбільше цікавляться бізнесом – як «тіньовим», так і участю в легальних видах підприємництва. Таким особам та їхньому оточенню нерідко інкримінують участь у всіляких доходних оборудках і загалом аферах у сфері економіки. В коло їхнього інтересу потрапляють такі об'єкти, як порти, ринки й пов'язана з ними контрабанда. Щоб прокучувати залучені в такі схеми мільйони (чи навіть мільярди), «авторитети» налагоджують зв'язки з чиновництвом (купляють їх, допомагають у кар'єрі посадовцям-корупціонерам), очільниками державних підприємств, правоохоронних структур, суду, їхніми друзями нерідко стають і доволі знані політики (Геннадій Карпюк «Дзеркало тижня» №5, 13 лютого 2010)⁴³.

«Злодії в законі» впливають не тільки на бізнес і злочинні сфери діяльності, а й на політиків і людей, що ухвалюють доленосні рішення для країни, на народних обранців. Через них вносять зміни в законодавство, які полегшують долю в'язнів і злочинного бізнесу. Найяскравіший приклад – «закон Савченко», який лобіювала саме організована злочинність. Таких прикладів впливу «злочинців у законі» на динаміку криміногенної ситуації в Україні безліч⁴⁴.

Адміністрація злочинного світу, представлена «злочинцями в законі», уособлює кримінально-протиправну «виконавчу» та «судову» владу, призначається злочинною «законодавчою» владою («злочинська сходка»), продукує ідеологію злочинного світу; розпоряджається та контролює злочинну казну («общак»)⁴⁵.

⁴³ Про доповнення Кримінального кодексу України положеннями про відповідальність «злочинців в законі» та осіб, що належать до злочинського миру: пояснювальна записка до проекту Закону України від 22 трав. 2012 р. № 10506.

⁴⁴ URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=43502

⁴⁴ Тома М. Г. Професійна злочинність: «злочинці в законі», їхній вплив на криміногенну ситуацію в країні. *Право і суспільство*. 2020. № 2. Ч. 3. С. 86. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-3.13>

⁴⁵ Тома М. Г. Професійна злочинність: «злочинці в законі», їхній вплив на криміногенну ситуацію в країні. *Право і суспільство*. 2020. № 2. Ч. 3. С. 86. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-3.13>

«Вор у законі» не є керівником організованого злочинного формування (організованої групи чи злочинної організації), а він перебуває «над ними», а також може створити злочинну спільноту та керувати нею⁴⁶.

«Злочинці в законі» – це переважно довічне звання. І вплив злодія навіть за ґратами залишається надзвичайно сильним. Тож навіть якщо ув'язнити таких осіб, на ситуацію з рівнем організованої злочинності це не вплине. Злочинці не має «прописки»: у будь-якому регіоні, у будь-якій країні (тим паче на пострадянському просторі) йому забезпечено прийом і злочинні контакти. Тож явище це транснаціональне, боротися з ним складно, адже неефективними є загальноприйняті методи, зокрема запровадження терміна «злочинці в законі» в певне національне законодавство. Злочинці такого масштабу та статусу (за досвідом країн ЄС і США) повинні довічно перебувати під контролем правоохоронних органів, причому за активної міжнародної співпраці⁴⁷.

Отже, з огляду на відсутність законодавчої дефініції «вора в законі», а також урахувавши викладене вище, рішення про визнання певної особи «вором у законі» слід приймати лише на підставі встановлення та доведення комплексу окреслених ознак, що свідчать про наявність такого статусу. Крім того, в обвинувальному акті й обвинувальному вироку слід зазначити, на підставі яких ознак органи досудового розслідування чи суд дійшли висновку про те, що особа перебуває в статусі «вора в законі».

«Положенець». «Положенці» («відповідальні») – це призначені «вором у законі» особи, що мають кримінальний авторитет та уповноважені на виконання функцій «вора в законі» на визначеній території. «Положенець» діє від імені «вора в законі», фактично виконуючи обов'язки «вора в законі» на певній території за його відсутності.

«Положенець» має право приймати рішення з деяких важливих питань. Однак рішення, що стосуються долі інших осіб, він

⁴⁶ Малюк В. В. Характеристика осіб-носіїв оперативно значущої поведінки, які вчиняють кримінальні правопорушення у складі злочинних спільнот. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 2. С. 99–100. doi: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.2.18>

⁴⁷ Пластун М. Україна кримінальна, або чому не допоможе законодавче закріплення статусу «злочинці в законі». *Ліга. Блоги*. 10 груд. 2019 р. URL: <https://blog.liga.net/user/mplastun/article/35281>

повинен ухвалювати, порадившись із «вором у законі» або довівши це до його відома. «Положенець» за погодженням із «вором у законі» призначає «смотрящих», які представляють їхні інтереси на меншій території (міста, району, селища тощо) або на окремому об'єкті (наприклад, в установі виконання покарань). «Положенці» є своєрідними кандидатами у «вори в законі», які своєю поведінкою мають довести, що вони є гідними «корунації»⁴⁸.

«Положенець» є формальним посередником між «вором у законі» й іншими особами, які перебувають у сфері злочинного впливу. Деякі джерела ототожнюють ці дві ролі, але це не так, оскільки «положенець» ніколи не буде «корунований», навіть якщо він є кримінальним авторитетом, оскільки в його «біографії» є певні вади, що не дозволяють отримати статус суб'єкта підвищеного злочинного впливу (як-от служба в армії в минулому)⁴⁹.

«Смотрящий» («наглядач»). «Смотрящий» – це особа, уповноважена наглядати за дотриманням загальноприйнятих у злочинних колах (злочинному середовищі) правил поведінки та наказів «положенця» на певній території (наприклад, у виправній колонії, певному районі, області)⁵⁰. Вони передусім контролюють і координують кримінально протиправну діяльність злочинних об'єднань на певній території, а також забезпечують надходження коштів до «общака».

«Наглядач» – особа, яка спостерігає за певним об'єктом (або камерою в СІЗО чи кримінально-виконавчою установою, або злочинним промислом (як-от викраденнями автомобілів), або

⁴⁸ Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України): наук.-практ. комент. / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Київ: Норма права, 2021. С. 34.

⁴⁹ Малюк В. В. Характеристика осіб-носіїв оперативно значущої поведінки, які вчиняють кримінальні правопорушення у складі злочинних спільнот. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 2. С. 99–100. doi: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.2.18>

⁵⁰ Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України): наук.-практ. комент. / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Київ: Норма права, 2021. С. 34–35.

за містом загалом)⁵¹. «Смотрящего» призначає «вор у законі» або «положенець».

Основна функція «наглядача» – нагляд за дотриманням «злочинського закону» та збір коштів в «общак». Не можна заздалегідь визначити, які саме злочинні спільноти контролюють об'єкт або злочинний промисел, адже це рішення може бути прийняте «за замовчуванням» самостійно «вором у законі», а може визначатися на «сходці» (ситуацію ускладнює ще й те, що злочинні спільноти користуються «послугами» одна одної (через «грузинів» «слов'яни» мають вихід на злочинні спільноти Туреччини, Європи, США тощо)⁵².

У злочинній ієрархії існують «смотрящий» за зоною, «смотрящий» на волі, «смотрящий» за районом області, «смотрящий» за містом, «смотрящий» за корпусом установи виконання покарань, «смотрящий» за «дорогою» (постачанням на територію колонії заборонених предметів і речовин) тощо⁵³.

«Смотрящим» за зоною призначають переважно особу, яка має авторитет серед засуджених осіб і веде «правильний» з погляду дотримання злочинських традицій спосіб життя. Йому підлеглі інші учасники неформальної ієрархії – «смотрящий» за окремою ділянкою виправної колонії, «смотрящий» за промисловою зоною, «смотрящий за їдальнею» тощо⁵⁴.

«Смотрящего» за установою відбування покарання призначає «вор у законі». Його функції схожі на функції «смотрящего» на

⁵¹ Малюк В. В. Характеристика осіб-носіїв оперативно значущої поведінки, які вчиняють кримінальні правопорушення у складі злочинних спільнот. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 2. С. 99–100. doi: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.2.18>

⁵² Малюк В. В. Характеристика осіб-носіїв оперативно значущої поведінки, які вчиняють кримінальні правопорушення у складі злочинних спільнот. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 2. С. 99–100. doi: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.2.18>

⁵³ Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України): наук.-практ. комент. / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Київ: Норма права, 2021. С. 34–35.

⁵⁴ Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України): наук.-практ. комент. / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Київ: Норма права, 2021. С. 34–35.

волі (ідеться передусім про дотримання злодійських традицій та забезпечення надходжень до «общака»).

Відмінності між «зłodієм у законі», «положенцем» і «смотрящим».

Якщо титул «вора в законі» є позитивним (звісно, трапляються і випадки позбавлення цього статусу або відмови від нього), то місце «положенців» і «смотрящих» у злочинній ієрархії з плином часу змінюється. Зокрема, «смотрящий» за конкретною установою виконання покарань після відбуття покарання та звільнення з цього місця позбавлення волі здебільшого втрачає відповідний статус⁵⁵.

«Положенця» та «смотрящого» призначають на «сходці» кримінальних авторитетів. Водночас «смотрящих» нижчого рівня злодійської ієрархії можуть призначати без «сходки» (наприклад, «смотрящий» за зоною може самостійно призначати «смотрящого» за дільницею).

«Положенець» і «смотрящий» виконують такі функції:

- приймають неформальну владу на ввіреній їм території;
- розробляють правила поведінки на ввіреній їм території, забезпечують дотримання правил поведінки відповідно до злодійських «законів»;
- здійснюють перевірку засуджених, які прибувають для відбування покарання;
- призначають довірених осіб (які мають авторитет серед засуджених, раніше судимих, осіб, схильних до вчинення кримінальних правопорушень і злочинного способу життя, мають значний вплив на таких осіб), координують їх діяльність;
- здійснюють контроль за діяльністю кримінально протиправних об'єднань та осіб (як місцевих, так і з інших регіонів – «гастролерів») на певній території та/або координують такої діяльності, сприяння їй;
- здійснюють збирання та розподіл коштів, зокрема здобутих кримінально протиправним шляхом;

⁵⁵ Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України): наук.-практ. комент. / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Київ : Норма права, 2021. С. 36.

– забезпечують наповнення «общака», ведення «бухгалтерії», у якій відображено всі надходження до «общака», надходження/витрачання коштів;

– забезпечують осіб, які відбувають покарання у виправних установах, харчовими продуктами, тютюновими виробами, наркотичними засобами, психотропними речовинами, засобами зв'язку, іншими забороненими предметами;

– визначають злочинні касти, у яких перебувають засуджені («мужики», «козли», «порядочні», «непорядочні», «скривджені» тощо), а також переводять з однієї касти в іншу;

– вирішують спори, які виникають між особами з погляду неписаних злодійських «законів», «за поняттями» (тобто системи неформальних норм і правил, які діють у злочинному середовищі), виконуючи роль «мирового судді», визначають обґрунтованість претензій, а також ухвалюють рішення про покарання винуватців тощо⁵⁶.

Для виконання зазначених функцій «положенець» і «смотрящий» можуть створювати організовані групи чи злочинні організації або бути членами таких кримінально протиправних об'єднань, організованих іншими особами⁵⁷.

У злочинній ієрархії, крім «положенця», «смотрящого», «зłodія в законі» виокремлюють також **«утримувача общака» («казначея»)** – особу, яка відповідає за «общак», тобто контролює надходження та видатки, забезпечує його охорону, і **«прагнучого»** – особу, що може бути лідером злочинного середовища, кримінальним авторитетом, але поки що не посідає місце у вищій злочинній ієрархії, однак вчиняє певні дії, щоб досягти цього (із кожного вчиненого його злочинною групою кримінального правопорушення «заносить частку в общак», тобто поповнює злодійську касу)⁵⁸.

⁵⁶ Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України): наук.-практ. комент. / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Київ : Норма права, 2021. С. 35–36.

⁵⁷ Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України): наук.-практ. комент. / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Київ : Норма права, 2021. С. 36.

⁵⁸ Малюк В. В. Характеристика осіб-носіїв оперативної значущої поведінки, які вчиняють кримінальні правопорушення у складі злочинних спільнот. *Науковий*

Список використаних джерел

1. Вознюк А. Протидія організованій злочинності в Україні: перспективи удосконалення кримінального законодавства. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 1 (11). С. 176–194. doi: 10.34015/2523-4552.2020.1.18
2. Вознюк А., Дудоров О. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою: аналіз законодавчих новел. Новітні кримінально-правові дослідження – 2021: Альманах наукових праць / за ред. Є.Л. Стрельцова, О.В. Козаченка, О.М. Мусиченко. Миколаїв : МІП НУ ОЮА, 2021. С. 21–31.
3. Закон Грузії об організованій злочинності та рэкрете. Контрольний текст по состоянию на 18 апр. 2018 г. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/27814?publication=1>
4. Киренко С. Г. Проблеми кримінально-правового забезпечення боротьби з організованою злочинністю. *Dictumfactum*. 2020. № 2. С. 59–65.
5. Копйова І. А., Ципищук К. В. Щодо доцільності введення категорії «вор/злочій в законі» в кримінальне законодавство України. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2020. № 2. С. 209–219.
6. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України): наук.-практ. комент. / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Київ : Норма права, 2021. 130 с.
7. Левчук В. О. «Вор в законі»: відоме поняття та нові кримінально-правові проблеми. *Нове українське право*. 2021. № 4. С. 245–251. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.4.36>
8. Малюк В. В. Характеристика осіб-носіїв оперативно значущої поведінки, які вчиняють кримінальні правопорушення у складі злочинних спільнот. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 2. С. 96–101. doi: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.2.18>

вісник публічного та приватного права. 2021. Вип. 2. С. 99–100. doi: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.2.18>

9. Міневич О. І. Поняття та види правових помилок: загальнотеоретичне дослідження : дис. ... кандюрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2021. 237 с.
10. Нікітін А. О. «Злочій у законі» у кримінальному законодавстві: зарубіжний досвід та процес запровадження в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 167–170.
11. Околит О. В. «Суб'єкт злочинного впливу», «суб'єкт підвищеного злочинного впливу», «вор в законі»: співвідношення понять. *Наукові читання, присвячені пам'яті професора Т. А. Денисової : зб. матеріалів (Запоріжжя, 10 берез. 2022 р.)*. Запоріжжя, 2022. С. 277–279.
12. Пластун М. Україна кримінальна, або чому не допоможе законодавче закріплення статусу «злочій в законі». Ліга. Блоги. 10 груд. 2019 р. URL: <https://blog.liga.net/user/mplastun/article/35281>
13. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою : проект Закону України від 2 груд. 2019 р. № 2513. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2513&skl=10
14. Про доповнення Кримінального кодексу України положеннями про відповідальність «злочій в законі» та осіб, що належать до злочійського миру : пояснювальна записка до проекту Закону України від 22 трав. 2012 р. № 10506. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=43502
15. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо відповідальності для «злочій в законі» та за злочини, вчинені злочинними угрупованнями) : проект закону від 2 груд. 2014 р. № 1188. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52627
16. Речицький В. Критичний аналіз ст. 255 Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за злочини, вчинені «злочинною спільнотою» (станом на 22 лип. 2020 р.). Інформаційний портал «Права людини в Україні». URL: <https://khp.org/1595421303>
17. Тома М. Г. Професійна злочинність: «злочій в законі», їхній вплив на криміногенну ситуацію в країні. *Право і суспільство*. 2020. № 2 Ч. 3. С. 81–87. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-3.13>

Наукове видання

ВОЗНЮК Андрій Андрійович
КОПАН Олексій Володимирович

**ПРОТИДІЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ОРГАНІЗОВАНИХ
ЗЛОЧИННИХ ОБ'ЄДНАНЬ
В УКРАЇНІ**

Збірник наукових праць

*До 5-ї річниці створення
Департаменту стратегічних розслідувань
Національної поліції України*

Відповідальний за випуск *Михайловський С. Г.*
Дизайн обкладинки *Висоцької А. О.*
Верстка макета *Карташової О. Р.*

Підписано до друку 14.04.2025 р.
Формат 60x90/16. Ум.-друк. арк. 23.
Гарнітура CharterITC. Наклад 300. Зам. 02/0425.

Видавець і виготовлювач –
ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «НОРМА ПРАВА»
03049, Україна, м. Київ, вул. Тополева, буд. 4-8.
E-mail: norma.prava.llc@gmail.com
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 6846 від 18.07.2019 р.